

Naturschutzgedanke diktiert, dass wir nicht nur nach Nutzen oder Schaden, sondern auch nach ethischen und aesthetischen Gründen die Werte der Natur, zu denen auch der Purpurreiher gehört, schätzen müssen.

Kisebb közlemények.

Uj madárgyűrűzési állomások. Megfigyelőink és a nagy közönség tájékoztatása céljából örömmel adunk hirt arról, hogy az újabb időben Olaszország területén is rendeztek be gyűrűzési és madármegfigyelési állomásokat, amelyeken főleg átvonuló madarakat fognak meg, amelyeket gyűrűzés után ismét szabadon bocsátanak. Minthogy vonuló madaraink főként Olaszországba és azon át vonulnak, azért könnyen megtörténhetik, hogy az ott gyűrűzött madaraktól vagy az átvonulási, vagy a fészkelési időszakban nálunk is akad, azért ezekre az olasz gyűrűs madarakra különösen föl hívjuk a figyelmet.

Az első ilyen olasz állomás 1929. aug. 15-én alakult meg a Garda-tó mellett Salo községben. Az állomás címe „Osservatorio Ornitologico del Garda Salo“. A gyűrűk fölirata: „Univ. Bologna Ital.“, mert az állomás a bolognai Egyetem állattani Intézetének a kötelékébe tartozik Dr. GHIGI ALESSANDRO professzor vezetése alatt. Az állomás vezetője Dr. DUSE ANTONIO. Az ő értesítése szerint 1929. nov. végéig már 5.000-nél több apró madarat jelöltek; azóta bizonyára már jelentékenyen többet.

A második olasz állomást Herceg CHIGI D. FRANCESCO alapította 1930. május havában Róma mellett. Az állomás neve „Osservatorio Ornitologico Castelfusano Roma“, a gyűrűk fölirata „Caccia Roma C. O. N. I.“ az esetleg kézrekerülő gyűrűkből a következő cím alatt lehet értesülést kapni: „Federazione Nazionale Fasciata Cacciatori Italiani, Roma, Via Borgogna 47“. Itt is öreg madarakat fognak s ami bennünket főként érdekel, fürjeket melyeket meggyűrűzés után szabadon bocsátanak. Föl hívjuk tehát első sorban a magyar vadászközönség figyelmét, hogy az elejtett fürjeket mindig gondosan vizsgálják meg, nincs-e rajtuk gyűrű.

Az 1929. év folyamán Bulgáriában is megkezdődött a madarak gyűrűzése Dr. BURESCH IVÁN, a bolgár királyi Múzeum igazgatójának vezetése mellett. A gyűrűk felirata: „Musee Royal Sofia (Bulgarie)“ Ugyanerre a címre küldhetők az esetleg kézrekerülő gyűrűk. Bennünket ez az örvendetes mozgalom főleg azért érdekel, mert sok gyűrűs madarunk vonul át Bulgárián s az állomás működése következtében több reményünk van a kézrekerülő magyar gyűrűs madarak bejelentésére.

Magyar szempontból fontos esemény, hogy Ukraínában is megalakult az első madárgyűrűzési állomás. A gyűrűk fölirata cyrillbetűben írva: „*Charkow Bycor*“ latin írásjegyekkel „*Charkow Wusor*“. Esetleg kézrekerülő gyűrűkről a következő címen lehet fölvilágosítást nyerni: „*Charkow, Ulitcza Swerdlowa 57, Ukraina*“. Magyarország téli vendégmadarai között könnyen akadhat ukrainai származású példány.

A Bajor Madártani Egyesület a rossz gazdasági viszonyok miatt nem tudta megszervezni régóta tervezett madárvártáját. Önkéntes munkatársai a „Bajor Madártani Egyesület tudományos Megfigyelő Állomása“ címe alatt közlik megfigyeléseiket. Ez az állomás „*Muenchen—Germania*“ jelzésű gyűrűkkel madárjelöléseket is végez.

Minthogy bármilyen származású gyűrűs madár a Madártani Intézetet is teljes mértékben érdekli, azért legcélszerűbb az esetleg kézrekerülő idegen gyűrűs madarokról is közvetlenül az intézetet értesíteni, amely az adatok beszerzése után a bejelentővel is közli azokat.

A külföldi új gyűrűzési állomások mellett meg kell emlékeznünk arról, hogy belföldön is alakultak új gyűrűzési állomások. A Magyar Ornithologusok Szövetsége „madárvárta“ névvel ruházott föl néhány részben eddig is működő madárgyűrűzési állomást s ezek legtöbbször külön gyűrűket készített. A gyűrűk feliratai a „*Kócsag*“ 1930. évf. 67 lapja szerint a következők: „*Mosz. v. n. Horthy Miklós Madárvártája Kecskemét Hungaria*“ — „*Mosz hg. Eszterházy Pál Madárvártája Kapuvár, Hungaria*“ — „*Mosz gr. Bethlen István Madárvártája Debrecen Hungaria*“ — „*Mosz gr. Klebelsberg Kuno Madárvártája Székesfehérvár Hungaria*“ és valamennyien még a sorszám. Valószínű, hogy a kisebb gyűrűkön ez a teljes fölirat nem fér el. Mindenesetre fölhívjuk megfigyelőinket, hogy esetleg kézrekerülő ily gyűrűkkel jelzett madarakat is jelentsék be hozzánk. Nem hallgathatjuk el azonban azt a véleményünket, hogy ennek a sokféle gyűrűnek az alkalmazását egyrészt fölöslegesnek, másrészt aggályosnak tartjuk. DR. DROST a helgolandi madárvárta vezetője a sokféle gyűrűnek a „*Vogelzug*“ folyóirat 1930. évf. 178 lapján történt ismertetésénél is azt a nézetét nyilvánította, hogy kétségtelenül célszerűbb lett volna egyforma föliratú gyűrűket alkalmazni.

Itt említjük meg még azt az örvendetes hirt, hogy holland barátaink a madármenhelyéről és madárvonulásáról híres Texel szigetén „madárvárta“ szervezését tervezik.

SCHENK JAKAB.

Az erdei szalonka vonulása Háromszék megyében. Az erdei szalonka Háromszék megyében úgy az őszi, mint a tavaszi vonuláson szép számmal szokott mutatkozni. A tavaszi átlagos érkezési nap március 20—26; nagyobb eltolódásokat csak az időjárás szokott okozni. Az őszi érkezés

október 1—6 közé esik normális időjárás mellett. Általános szabály, hogy ősszel az első dér után érkeznek 1—2 nappal s itt maradnak az első éjszakai fagyokig kb. nov. 8—10-ig.

Az utolsó években a következő tavaszi és őszi első érkezési időket jegyeztem föl: 1924. III. 26., IX. 29. — 1925. III. 24., X. 10. — 1926. III. 30., IX. 26. — 1927. III. 19., X. 6. — 1928. III. 31., X. 2. — 1929. IV. 9., — IX. 25. — 1930. III. 19.

Őszi bokrászáson az egyes években a következő számban lőttem erdei szalonkákat U z o n vidékén (45.50, 25.55) 1924. 29. — 1925. 91. — 1926. 181. — 1927. 48. — 1928. 54. — 1929. 69 darab.

Dr. SZENTIVÁNYI GÁBOR.

Az erdei szalonka nyári húzása. Július havában, amikor a Tátrában a havasi legelőre kilépő ózbakot lestem, sokszor gyönyörködtem a fejem fölött kvarkogó erdei szalonkákban. Kedves emlékem többek között az a szép est, amikor nagybátyám rohácsi vadászháza előtt — 1.800 méter magasságban — a törpe fenyő tövében túró vaddisznót figyelve egy hangosan húzó erdei szalonkát észleltünk, amint elröpült a vaddisznó fölött. Ott volt néhai KOCYÁN ANTAL is, aki látta, amint a vaddisznó malacai a kvarkogásra összefutottak.

Meggyőződésem szerint ezek a nyáron húzó erdei szalonkák olyan párok, amelyek első költése megsemmisült. Különösen gondolom ezt a júliusi példányokról, amelyek közül azonban összesen csak kettőt lőttem. A boncolás eredménye szerint mindkettő hím volt. Ötvenöt esztendősen rendkívül erős szalonkagyakorlatom alapján biztosra veszem, hogy a nyárelejei esti húzáson megfigyelt erdei szalonkák valószínűleg mind hímek, melyeket a késői újraébredt nemi ösztönük hangos nászútra terel a párzás után még akkor is, amikor az anyaszalonkákat már a fiókagondozás köti le. A párzás után az esti húzáson föltűnő gyorsan és alacsonyan röpülő és az erdőszéleken, szántásokon leszálló erdei szalonkák többnyire nőstények, míg a hímek még húznak. Ugyanez az eset a késői rendellenes nyári húzásokon is. NOZDROVICZKY LAJOS.

Megjegyzés. Az erdei szalonka nyári húzásáról igen kimerítő érdekes tanulmányt írt OROSZ SÁNDOR a Szepesbélán megjelenő „Vadász” 1930. évi április 15-diki számában. Sok éven át figyelte meg 1.000—1.600 méter magasságban az erdei szalonka nyári húzását. Szerinte ezek a későn húzó szalonkák második költésre készülnek, de nem azért, mert első költésük elpusztult, hanem azért, mert az erdei szalonka tényleg kétszer költ, amit külföldi megfigyelők is állítanak, így különösen ZEDLITZ gróf, a kiváló ornithologus. Szerző azzal végzi közleményét: „Kétségtelen, hogy e kérdés végeredményben ma sincs eldöntve, sok-sok megfigyelés fogja majdan ezt a titokzatos rejtélyt tisztázni.” SZERK.

Erdei szalonka vonulás a Királyréti uradalomban. A királyréti uradalom területén, mely Szokolya község (Nógrád és Hont m.) határá-

ban fekszik és a Börzsönyi hegységhez tartozik, az utóbbi években a következő napokon érkezett az első erdei szalonka: 1925. III. 9. — 1926. III. 3. — 1927. III. 7. — 1928. III. 24. — 1929. III. 25. — 1930. III. 8. — A 6.500 holdas uradalom területén a tavaszi vadászatok alkalmával az egyes években a következő mennyiségben lőtték az erdei szalonkát: 1925-ben 35 drb. — 1926-ban 52 drb. 1927-ben 70 drb. 1928-ban 48 drb. 1929-ben 66 drb.

KÁLLAY ÁRPÁD.

Gatyás ölyv invázió 1928/29. telén. 1928. őszén az első gatyás ölyvek nov. 15-dikén jelentkeztek Óverbász vidékén s ettől kezdve mindig láttam néhány példányt. A nagy hideg beálltával azonban jelentékenyen megnövekedett a számuk és eddig példátlanul álló mennyiségben jelentkeztek 1929 január közepétől február közepéig. Minthogy eger alig akadt, azért a nagy számban megjelent gatyás ölyvek rendes szokásuktól eltérőleg ezuttal meglehetősen károsak voltak. Néhány példány a temetőben ütötte föl tanyáját, ahol 12 tagú fogolycsapat is tanyázott. Ezeket a hidegtől és éhségtől elgyöngült foglyokat ez a példány az utolsó darabig kipusztotta.

Ugyanebben az időben az egerész ölyv is igen nagy számban mutatkozott s ugyanúgy viselkedett mint a gatyás ölyv. Az elejtett példányok gyomrában ugyszólván kizárólagosan fogolymaradványokat találtam. Az egyik példány annyira vakmerő volt, hogy egy tanyán telepedett meg és ott az apró jószágot igyekezett megdézsmálni, úgy hogy le kellett löni.

SCHENK HENRIK.

Áttelelő bölömbikák. A szigorú 1928/29-diki tél dacára is maradtak áttelelő bölömbikák Óverbász vidékén. Januárban és februárban még lőtt példányokat kaptam, azontúl csak éhen pusztultakat, az utolsó hármat 1929. március 7-dikén. Az állandóan nálunk áttelelő vízi guvatok és vízi tyukok hasonló sorsra jutottak. Ami jan. 15-ig el nem vonult, az egy szálíg elpusztult.

SCHENK HENRIK.

Télen vonuló nagy póling. 1930. évi január 18-án este 7 órakor északnyugati irányból Apatin fölött kisebb csapat (Numenius arquatus L.) vonult. Már messziről hallatták kedves fuvolázásukat. Az időjárás ezen a napon elég enyhe volt (napi átlag +3 C). De néhány napra rá fagypontra alá süllyedt a higany. Lehet, hogy az időjárás hidegre való fordulását előre érezték s ez készítette őket, hogy délkelet felé vonuljanak. Az idei télen ez már a második csapat, mely Apatin fölött elvonul ugyanabban az irányban. Az első csapatot karácsony és újév között hallottuk.

WÁHL IGNÁC.

A reznek tuzok gyakori átvonulása. Ez a faj Óverbászon ritka átvonuló, miért is nagyon feltűnő volt, hogy 1930. őszén több példányt kaptam preparálásra. Októberben Kuláról és Óbecséről érkezett 2—2 példány, Bácsszenttamásról, Csurogról és Hódságról pedig 1—1.

SCHENK HENRIK.

A galléros tuzok a magyar madárfaunában. A galléros tuzok, vagy ázsiai hubára mindeddig nem került kézre Magyarországon, habár Németországban, Belgiumban, Hollandiában, Dániában és Svédországban, már ismételt is megkerült. GRÓF LÁZÁR KÁLMÁN ugyan említi mint ritka madarat „Madaraink“ című munkájában, amely a Vadász- és Versenylap 1862. évfolyamában jelent meg, de példány mindeddig nem volt belőle. Az első magyarországi példány most már megkerült s azt BÁRÓ SÓLYMOSY TIBOR lőtte 1931. április 20-dikán az aradmegyei Sikula község-határában. A madarat a M. K. Madártani Intézet gyűjteményének adtam. A méretek : hossza 742, szárnya 390, farka 240, csüdje 102, csőre 42 mm. A méretek alapján ez a him példány a *Chlamydotis undulata macqueenii* Gray formához tartozik. A madár buzavetésen sétálgatott. A kocsitól nem ijedt meg, ellenben a gyalogos elől bölömbikára emlékeztető lomha repüléssel szállt fel, majd futva többször lelapult, míg kb. 50 lépés távolságról érte a lövés.

BÁRÓ SÓLYMOSY LÁSZLÓ.

Cisticola juncidis nem fordul elő Magyarországon. „Review of Genus Cisticola“ címen a „The Ibis Suppl. 1930. évfolyamának 86. lapján közlésem szerint a szuharbujó (*Cisticola juncidis* RAF.) Magyarországon is előfordult volna és pedig a „Marhat“ hegyen. REISER OTMÁR és SCHENK JAKAB barátaim értesítése szerint azonban Magyarországon nincsen ilyen nevezetű terület és a szuharbujó magyarországi előfordulásáról semmi adat sincsen. Ezek kétségbevonhatatlan tények.

A fentemlített Review adata a majnamenti Frankfurt Senckenberg Muzeumának egy példányán alapul. Ezt a Muzeumot 1927. november havában tanulmányoztam s találtam benne egy szuharbujó példányt a következő jelzéssel: „Marhat Berg in Ungarn 22. X. 1877. Coll. REY.“ Habár semmiféle térképen nem találtam ilyen helyet, mégis úgy véltem, hogy az „Ungarn“ megjelölés elegendő ahhoz, hogy elfogadhassam az adatot, mint a magyarországi előfordulás bizonyítékát, dacára annak, hogy ez az adat a szuharbujó előfordulási területének nagyon váratlan kibővítését jelentette. Különbösen is azon a véleményen voltam, hogy ha esetleg tévedés volna a dologban, úgy az amugy is hamarosan kiderül majd.

Kérdőzködésemmre aztán DR. MERTENS azt írta majnamenti Frankfurtból 1931. július 25-én, hogy újból megnézte a kérdéses példányt

(bizonyára helytelenül kiállított) leletcímekjét és úgy találta, hogy a Marhat szó három utolsó betűjét többféleképpen lehet olvasni és pedig „k“-nak, „o“-nak és „b“-nek. (De akárhogyan is olvassák, nem keletkezik belőle oly helységnév, amely Magyarországon előfordulna.) Ezenkívül arról is értesített, hogy REY nem maga gyűjtötte ezt a példányt.

Mindezek alapján nyugodtan megállapíthatjuk azt a tényt, hogy ez a szuharbujó példány nem magyarországi származású. A következő télen megejtendő afrikai utam alkalmával mindenesetre újabb adatokat is szerzek majd a „Review“ kiegészítésére s akkor majd módot találok arra is, hogy ezt a tévedést helyreigazítsam. Addig is azt hiszem, hogy az „Aquila“-nak ez a szives közlése eljut a legfontosabb irodalmi központokhoz és tisztázza a magyarországi előfordulás kérdését.

LYNES HUBERT ellentengernagy.

Ismeretlen Syrrhaptis paradoxus Pall. adat. A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók 1864. évi Marosvásárhelyt tartott X. nagygyűlésének Munkálataiban (megjelent Pesten 1865-ben), Dr. MOLNÁR ISTVÁN a város főorvosa „Kiskunhalas város természetrajzi és orvosi tekintetben“ című tanulmánya található. A 124. lapon közli a „Halas határában található száraz és vízi szárnyasok névsorozata“-t. A 42 faj között, melyek „kikészítve, kitömve, NOVÁK RUDOLF gyógyszerárában Halason felállítva találatnak“ szerepel a „Syrrhaptis Pallasii, arabs fogoly“ egy példánya is. Valószínű, hogy ez a példány az 1863. évi invázió alkalmával került kézre, nem pedig az 1859-dikiből. 1863-ban az Alföld több helyén jelentkezett (Bugyi, Kunhegyes, Arad) s azonkívül is több helyen észlelték, főleg a Dunántúlon, míg az 1859. évi invázióból csak egy előfordulás ismeretes, a hátszegi, melynek emlékét a WAGNER-féle gyűjtemény egy példánya, mely később Hódmezővásárhelyre került, őrizte meg. A közlemény nincs datálva, de még 1864-ből is vannak benne egyéb vonatkozású adatok, így biztosra vehető, hogy a kérdéses Syrrhaptis az 1863. évi invázióból való. A sajtóhibáktól hemzsegő névsorban található még egy „kócsag“ is 42 háttollal. A madárneveket latin és magyar nyelven adja.

SCHENK JAKAB.

Tringa canutus újabb előfordulása. Nyíregyházán 1926. évi szept. 3-án Lajos öcsémmel együtt vadászva, a Nagyszik tavon öcsém egy a többi partfutók csapatjától külön levő Tringa-félét lőtt, amit egy igen ritka fajnak, Tringa canutusnak határoztam meg. A madár kitömve a M. Kir. Madártani Intézet gyűjteményében van.

NAGY LÁSZLÓ.

Ujjas lile (Squatarola helvetica L.) adatok. Az 1929-es őszi vonulás alkalmával három ízben volt alkalmam találkozni az ujjas lilével (Squatarola

helvetica L.), amelyre SCHENK JAKAB az új Brehmben felhívja az ornithológusok figyelmét, mint az utolsó két évtized alatt megritkult madarunkra. Magam részéről 1929. szept. 21. és 23-án láttam a Gönyütől nyugatra eső zátonyokon bibicek (*Vanellus capella* SCHAEFF) társaságában egy-egy példányt, továbbá 1929. okt. 6.-án a Szent Endre alatt fekvő Luppaszigetnél négy darab ujjas lilét kilenc középső sárszalonkából (*Gallinago gallinaria* O. F. MÜLL.) álló vegyes csapatban. KLEINER ENDRE.

Füstös réce Budapesten. 1929. március 1-jétől néhány napon át Budapesten a Lánchíd és Erzsébethíd közötti Dunaszakaszon egy *Oedemia fusca* L. példányt figyeltem meg. BOROV-ZKY KÁROLY.

Oedemia fusca. 1930. okt. 5-én a Debrecen határában lévő Szikgáti halgondnokság területén gyönyörűen kiszínezett füstös réce gácsért lőttem. A kitömött példány a debreceni ref. kollegium gyűjteményében van. BÁRSONY GYÖRGY.

Fehér vadlúd. DR. TUZSON LÁSZLÓ 1928. febr. 1-én Tiszalucon vadászva magános fehér vadlúd példányt figyelt meg. A madár mindig csak kb 120—130 lépésnyire várta be, azután tovaszállt, úgy hogy lövésre nem kaphatta. Mintegy 2 óra hosszat tartó üldözés után a madár egy fölötté elszálló vadlúdesapathoz csatlakozott. Az észleléssel abban a meggyőződésben van, hogy a sarki lúd*) egy példányát figyelte meg, mert határozottan emlékezik a madár piros csőrére és lábára, valamint az elsőrendű evezők fekete színére. NAGY LÁSZLÓ.

Üstökös réce Hajduszoboszlón. Ebből a nálunk nagyon ritka récefajból, amely SCHENK JAKAB-nak az új Magyar Brehm-ben közölt adatai szerint 120 év alatt alig 20-szor fordult elő Nagymagyarországon, 1931. március 29-én szép nászruhás hímét lőttem Hajduszoboszlón. A kitömött madár gyűjteményemben van. STRISS LAJOS.

Bütykös ásólúd és vörösnyaku lúd Hajduszoboszlón. 1930. november 30-dikán a Hajduszoboszló mellett elterülő ugynevezett Ökörföldön, a bütykös ásólúd egy nőstényét lőttem. A madár egyedül volt. Kitömve gyűjteményemben van. Ugyancsak itt figyeltem meg dec. 8-án tömérdek kis és nagy lilik társaságában 7 drből álló vörösnyakú lúdesapatot. Sajnos egyet sem tudtam gyűjteményem számára megszerezni, de egész biztosan felismertem őket.

STRISS LAJOS.

*) Ameddig bizonyító példány nincs, addig a sarki lúdat nem lehet fölvenni a magyar faunába. SZERK.

Bütykös ásólúd Békés megyében. 1931. március 15.-én Ujkígyós határában egy székes tócsákban bővelkedő legelőn két bütykös ásólúdat figyeltem meg, amelyek valószínűleg egy párhoz tartoztak. A tojót lelőtték s kitömve a békéscsabai városi múzeumban van elhelyezve. A gunarat még március 17.-én is észleltem párjának elejtési helye közelében, de annyira óvatos volt, hogy nem tudtam elejteni ezt a nálunk ritka vendéget.

DR. TARJÁN TIBOR.

Acanthis flavirostris. Nagytétény (Pest m.) határában 1931. január 13-án egy ♂ *téli kenderikét* (*Acanthis flavirostris* L.) fogtak, melyet élve hoztak hozzám meghatározás végett. Méretei a következők: szárnya 75, farka 58, csőre 7, csüdje 14 mm. A begy és környékének cserbarna színe és általában a tollazat sötétebb tónusa tipikus *flavirostris*-ra vallottak, bár méretei igen közel járnak, sőt úgyszólván belesznek a csak valamivel kisebb, agyagsárga begyű és általában világosabb tónusú keleti alak: az *Acanthis flavirostris brevirostris* MOORE méreteibe. Ugyanezen a helyen 1930. XII. 17.-én egy ♀ *flavirostris*-t is fogtak, mely azonban fogságban néhány nap múlva elpusztult. A sárgacsőrű *flavirostris*-ok mindkét alkalommal *közönséges kenderikék* (*Acanthis cannabina* L.) kisebb csapatai között mutatkoztak 4—5-öd magukkal. Érdekes, hogy éppen 10 évvel ezelőtt: 1920. XII. 3-án ugyancsak N a g y t é t é n y-ben fogtak egy ♂ *flavirostris*-t, mely meghatározásom után a budapesti Állatkert-be került (l. Aquila, 1920. pag. 254.).

WARGA KÁLMÁN.

Acanthis flavirostris brevirostris. 1926. nov. 27.-én Lajos öcsém a Nyíregyháza mellett levő Császárszállás pusztán vadászgatva, egy kb. 12—14 drb.-ból álló csapatból 2 drb. rövidcsőrű kenderikét lőtt ki, egy ♂ és egy ♀ példányt. Mindkettő a M. Kir. Madártani Intézetbe került.

NAGY LÁSZLÓ.

A kis kócsag (*Ardea garzetta* L) előfordulása Békés megyében. 1930. május 19.-én nászruhás hím kis kócsagot kaptam kitömésre a békésmegyei Mezőberényből, ahol — úgy látszik — tévedésből került puska-végre. Méretei: hossza 53.7, kiterjesztett szárnymérete 102, szárnya 28.5, farka 9.5, csüdje 11, csőre 9.1 cm. Nyelőcsövében 5 drb. jókora béka volt, részint egészben, gyomra szintén békahússal volt megtömve. Űstökét két hosszú, hófehér toll alkotja. A szép madarat csere útján sikerült megszereznem s jelenleg gyűjteményemet díszíti. Ottani előfordulásáról más adatom nincsen.

KIRÁLY IVÁN.

Fekete gólya Sopron megyében. A fekete gólya Nagylózs vidékén igen ritka s eddigelé csak két ízben tudtam azt megfigyelni. Először

1925. július 13-dikán láttam szederfákszegte országúton, amint a fák alatt levő lehullott szederszemeket szedegette. Szabad szemmel is jól láttam, amint hosszabb ideig 2—3 lépésnyi körzetben összeszedegette a szedret. Annál kevésbé csodálkoztam ezen, mert előzőleg volt egy szelidített fehér gólyám, amely mindent megevett, amit kapott. Másodízben 1930. május 12—25-ig láttam egy példányt, mely állandóan egyik akácfaerdő tisztásán tartózkodott.

BÁRÓ SOLYMOSY LÁSZLÓ.

A sordély rohamos megfogyatkozása Óverbászon. A sordély vidékünkön jó 40 évvel ezelőttről kezdve elég gyakori állandó madarunk volt. Ősszel és télen 100-as csapatokba is verődött s annyit lehetett látni néha egyetlen egy fán. Négy-öt év óta ez az állapot tökéletesen megváltozott, mert mint fészkelő talán teljesen eltűnt és télen át csak ritkán látható egy-egy példány. A jelenségnek semmiféle valószínű okát nem tudnám adni, mert termelési és talajminőségi viszonyainkban semmi olyan változás nem állott be, amely létföltételeit ilyen jelentékeny mértékben befolyásolhatta volna.

SCHENK HENRIK.

A füleskuvik előfordulása Budapest környékén. 1931. május 12-én a Hármashatárhegyről lejövet, este 1/29 és 9 között a Szépvölgy felső vége táján örömteljes meglepetésemre az utmenti fenyvessűrüből a füleskuvik jól ismert hangja ért fülemhez. Az Erdély egyes vidékein, így főleg Kolozsvár környékén és a mezőségi tóvidéken, leginkább Vasasszentgotthárdon igen gyakran észlelt madarat ezuttal először hallottam Budapest környékén. Összevág ez az adat az „Aquila“ 1925/26. évi kötetének 251—252. lapján DR. VASVÁRI MIKLÓS által közölt adatokkal, melyek szerint a füleskuvik Budapesten a Rózsadombon és a Várban is előfordult már.

DR. BÁRÓ MANNSBERG ARVÉD.

A bajszos sármány (Emberiza cia L.) előfordulása Budapest környékén. 1930. nov. 23-ikán a Budaörs fölött elterülő Csikihegyek közé rándultam ki. A Lóhegy és a Szekrényes között nyugatra eső erdőben egy feltűnő színezetű sármányra lettem figyelmes, amely aránylag egész közel engedett magához és így prizmás látcsövemmel alaposan megfigyelhettem. Nem kis örömömre félreismerhetetlenül a bajszos sármányt (Emberzia cia L.) állapíthattam meg benne. Meg kell jegyeznem, hogy Schenk Jakab az új Brehmben közöl Budapest környékéről egy kétes adatot Frivaldszki nyomán. Megfigyelésemből nem óhajtok ez alkalommal távolabbi következtétést levonni, csak azzal akarom kiegészíteni, hogy az nap enyhe, de zivataros idő volt. A környéken tartózkodtak nagyobb sármányesapatok, ez a példány azonban magánosan szedegetett a bokrok közt.

KLEINER ENDRE.

Gyps fulvus az utóbbi években mind ritkábban mutatkozik vidékünkön. Az utóbbi években csak két példány került hozzám. Az egyiket 1928. május 25-dikén lőtték Bánlakon, Temes megyében, a másikat 1929. okt. 18-dikán Ótelek torontálmegyei községben. LINTIA DÉNES.

Hajnalmadár a Mecsekben. 1928. április 1-jén Zengővárkony határában a hajnalmadár egy példányát figyeltem meg, amint egy híd kőfalán kúszott. AGÁRDI EDE.

Madártani hírek a Hortobágyról. Idevágó korábbi megfigyeléseimet és közléseimet az 1929. és 1930. év őszéről a következőkben egészíthetem ki.

1929. év őszén november 3-tól 9-ig időztem a hortobágyi pusztán. A vadlúdak zöme ezúttal is a nagy lilikből került ki. A pusztán tartózkodó vadlúd fajoknak viszonylagos arányát a jelzett megfigyelési idő alatt számokban a következőképen fejezhetem ki: 80 százalék *Anser albifrons*, 10 százalék *Anser erythropus*, 8 százalék *Anser ferus* és 2 százalék *Anser fabalis*. Bár közel száz darab elejtett vadlúdat tekintettem meg, az *Anser neglectus* ezúttal sem került elő.

Feltűnt azonban, hogy ez év őszén a lelőtt lilikeknek mondhatom 95 százalékát, eltérőleg az 1928. év őszén elejtett és nagy számban átvizsgált példányoktól, nem az azon évi költésből eredő fiatalok tették, hanem sötét mell- és hasfoltokkal erősen tarkított öreg példányok kerültek puszkacsó elé, holott 1928. év őszén ezen aránynak megfordítottja állott fenn, amikor is legnagyobb számban a foltnélküli az évi fiatal lilikekből állott a vadászok zsákmánya.

Talán nem tévedek, ha a két év őszén megfigyelt ezen korbelt eltérés okát a nagy lilikek között az 1928—29. évi s a lúdak megszokott telelő helyeikre is kiterjedő, hosszantartó 20—30 C. fokos szokatlan nagy télnek a költési viszonyokra károsan ható befolyásában keresem.

Mint ismeretes ugyanis 1929. év telén jan. febr. havában uralkodó nagy télben nagy számban pusztult a vadlúd. A nagy nélkülözések mellett áttelelt s legyengült vadlúd, így a lilikfaj sem volt 1929. tavaszán olyan kedvező fizikai erőben, mely a sikeres költésnek, tojásrakásnak előfeltétele.

Feltűnt egyébként ez év őszén a ragadozó szárnyasok erős megfogyatkozása, ezzel szemben más évekhez képest a tőkés réce, az átvo-nuló daru és a nyári lúd számában tapasztaltam gyarapodást.

Végül közlöm, hogy megbízható megfigyelők jelentése szerint ezen év őszén okt. 20-a körül vadlúdak társaságában egy fehér (albinó?) lúd volt ismét a pusztával határos vetéseken néhány napig látható.

1930-ban okt. 31. és nov. 6. közötti napokon időztem a Hortobágyon. A feltűnően enyhe időjárás mellett a pusztá zsenge tippán pá-

zsitján ezres csapatokba verődve találtam a nagy liliket. A lilikeknek bent a pusztán ily tömegben való tartózkodása magyarázatául az itt élő pásztoroktól, gulyásoktól azt hallottam, hogy a csapadékos napokon a lilik nappal nem szívesen száll a közeli vetésekre, annak a sártól ragadós volta miatt s a libáknak a pusztta gyepen szokatlan nagy csapatokban való tartózkodása okát ez idő alatt — amikor is néhány nap tényleg igen csapadékos volt — a mondottakban találják.

Egyébként a lúdfajok számarányát tekintve ez őszön ismét, bár más évekhez képest még nagyobb arányban, a nagy lilik (*A. albifrons*) adta a vadlúdak zömét, mondhatnám 90%-át. 8%-ra becsülöm a kis lilik számarányát, míg a nyári lúdra alig 2%-ot számíthatok, holott a megelőző év őszén e lúdfaj sokkal kedvezőbb arányban jelentkezett.

A pusztával határos kúmadarasi („Darvas“) réten, ahol újabban a vízivad, különösen a költés ideje alatt szigorú védelemben részesül, a nyári lúd ez év tavaszán már több párban fészkel, azonban a folyó év nyarán a vízivadra átragadt baromfivész következtében a nyári lúd is, de különösen a tőkés réce száma, annak a nyár folyamán tömeges pusztulása miatt, szembetűnően lepadt.

A korábbi években megfigyelt albinó vadlúd ez év őszén nov. elejéig nem került szem elé, valamint nem mutatkozott a gegelúd (*Anser neglectus*) sem, bár nagy számban vizsgáltam át elejtett vadlúdat s megjelenését kinn a pusztán sem tapasztaltam.

A fentebb jelzett idő alatt megfigyelt madarak névsora az említetteken kívül: *Dafila acuta*, *Anas crecca*, *Mareca penelope*, kevés *Numenius phaeopus*, egy-két *Gallinago gallinaria*, igen sok *Vanellus capella*, néhány *Larus argentatus*, egy csapat *Plectrophenax nivalis*, mindenütt *Alauda arvensis*, egy drb. *Milvus ater*, gyakori *Falco aesalon* és *Falco peregrinus*, 2 drb. *Haliaetus albicilla* s itt-ott *Charadrius apricarius*.

DR. TARJÁN TIBOR.

Ujabb megfigyelések a berki poszátáról Óverbászon. Utoljára 1927. nov. 6-án figyeltem meg ezt az érdekes madarunkat vidékünkön. Azóta többet nem találkoztam vele, dacára annak, hogy mindig a legnagyobb figyelemmel kísértem megjelenését. Végre 1931. febr. 20-án hallottam újra olyan gyanús madárhangot, amelyről jelenlétére következtethettem s azóta kettőzött figyelemmel jártam a területet. Végre 28-án meg volt az örömöm, hogy újból megláthattam. A madár hím-példány volt, amely szorgalmasan énekelt. Március 3-dikán újból hallottam egy éneklő hímét, 9-én két hím énekelt, 20-án és 21-dikén is énekelt egy-egy hím. Azóta nyoma veszett nagy sajnálatomra, mert abban reménykedtem, hogy a berki poszáta ezuttal majd fészkelésre is megtelepszik nálunk. Meggyőződésem szerint ez a faj fészkel távolabbi

környékünkön s hogy az én megfigyelési területemen nem települ meg annak az az oka, hogy nincs megfelelő fészkelőhelye. A nádas ugyan jó buvóhelyet és táplálkozási területet nyújt, de fészkelő helyül a berki poszáta sűrű bokros területet igényel s biztos vagyok benne, hogy környékünk ilyen alkalmas területein fészkel.

SCHENK HENRIK.

Nagy bukó (*Mergus merganser L.*) nyári előfordulása a Dunán.

1930. július elsején hajón utaztam Bécsbe. Gönyü után a Mosoni Duna beömlésével szemben nagy esodálkozásomra a nagy bukó tojóját láttam. A rendkívüli jelenség azonban nem maradt egyedülálló, mert amikor 1930. aug. 4-én Gönyüről Győrbe szintén hajóval voltam uton, közvetlen a hajó mellett a fent említett hellyel szemben újra láttam egy tojót (tán ugyanazt), amely egy nagy kárókatonát (*Phalacrocorax carbo* L.) követte, mintha az a gácsérja lenne. Gönyüi megfigyelésemet kiegészíti, hogy 1930. aug. 5-én Budapestre utazva hajóval, 3 darab nagy bukót figyeltem meg egy zátonyon Nyergesújfalúnál is.

KLEINER ENDRE.

A nagy póling első fészkelése Magyarországon.*) A nagy póling első magyarországi fészkelését az ugynevezett „Kissárréten”, a Székesfehérvár—Veszprém vasuti vonaltól jobbra eső, Sárpentele és Csőr között elterülő nedves rétterületen MÁTÉ FERENCZ öcsém találta meg 1928. évi május hó 3-ikán. Ez a fészkelő amely 4 teljesen tiszta tojásból állott, preparálva jelenleg is gyűjteményemben van. A leletnél jelen voltam magam is, meg BOCHKOR GYULA székesfehérvári táblabíró. Az 1929. évben is fészkel ezen a területen a nagy póling s öcsém vadász-kutyája segítségével fiókákat is találtunk. 1930-ban újra megjelentek itt a pólingok; ezuttal a sárpentelei határban 3, a csőri határban pedig öt pár fészkel. A Fejérzichyfalva községhez tartozó réteket nem vizsgáltam át; valószínű azonban, hogy ott is fészkel 1—2 pár. 1930-ban két 3-as, már erősen kotlott fészkelőt találtam; az elsőt május 3-dikán a másodikat május 10-dikén. Mind a két fészkelő füves ugaron volt teljesen szabadon. A fészkelő szakasztott olyan, mint a bibicé, — földbe vájt kerek gödröcske, de száraz fűgyökér szálakkal két ujjnyi vastagon kibélelve, és természetesen jóval nagyobb. Az egyik fészkelő átmérője 20 cm volt.

MÁTÉ LÁSZLÓ.

*) Azonos fészkelőterületre vonatkoznak RADETCZKY DEZSŐ közleményei a „Kócsag” 1928. évf. 28. és 1929. évf. 163. lapjain. CERVA FRIGYES a „Természet” XXVI. 1930. évfolyamában p. 256. a nagy póling újabb magyarországi fészkelő területéről tesz említést. Ez a terület Moson megyében fekszik s úgy 1929-ben, mint 1930-ban is kapott innen fiókákat. A terület tulajdonosok állítása szerint a nagy póling itt már régóta fészkel minden évben.

SZERK.

A nagy póling (*Numenius aquatus* L.) fészkelése a Hanságban.

A kezelésem alatt álló és a Fertő-esatorna kezdeténél lévő kb. 1000 holdnyi rétterületen a múlt (1930) évben kb. 5—6 párban fészkel a nagy póling. Már akkor szerettem volna fiókat szerezni, de június közepén az elém került 2 db. már oly nagy volt, hogy nem bírtam megfogni. A jól elrejtett fészkek keresésére pedig nagy elfoglaltságom miatt volt lehetetlen kellő időt fordítanom. Ezidén 10—12-re becsülhető az itt költő párok száma. A párok úgy látszik a költés tartama alatt együtt maradnak és hűségesen segítik egymást, amint azt most tapasztaltam. Egy kis békászó sast (*Aquila pomarina* Brehm), amely valószínűleg fészkek közelébe került, oly bátran és kitartóan támadtak, hogy az hamarosan elmenekült. Az embert egészen megközelítik és körülkeringik ezek a máskor oly vad madarak, egészen hasonlóan jajgatva, miként a vöröslábú cankó szokta.

Ezek tehát nem oly visszamaradt meddő párok, aminőket a Fertő mellett egész nyáron át látni, hanem egészen biztosan költenek is, mert a környék népe jól ismeri őket és többektől hallottam, hogy tojásukat is találták (4—4 dbot). Ezekből azonban sajnos, egy sem került kezembe.

Eszterháza, Tőzeggyár. 1931. május 30-án.

SIKÓ SZILÁRD.

Jegyzet. Ez a közlemény megerősíti BARTHOS TIVADAR ny. min. tanácsosnak azt az észleletét, amelyet még 1914 előtt tudatott és amely szerint a Hanságban jártában kocsija körül szaladgáló nagy pólingfiókákat látott. A fiókákból nem sikerülvén akkor bizonyító példányt fogni, az észlelet közlése csak most vált aktuálissá. Cs. T.

Muscicapa parva Bechst fészkelése Diósjenőn. MÁR CHERNEL I. említi, s a legújabb magyar *Brehm*-ben SCHENK J. is azt írja: a kis légykapó sokkal gyakoribb Magyarországon, mint sokan hiszik. Eddig itt Diósjenőn csak vonuláskor figyeltem meg s csak 1930-ban találtam először a fészket. A Málnabérc nevű erdőrészben cca 600 m. magasságban július 2-án találtam egy már anyányi fészkekalajt. Öt fiatal volt, meg is gyűrűztem őket. A fészkek, mintegy 1.6 m. magasan volt a föld felszínétől, gertyánfán, kitört ág helyén támadt korhadásos üregben. Összesen három fészkekalajt találtam elég közel egymáshoz. Mintegy 100 holdas területen telepedett le ez a három család.

RÉZ ENDRE.

Adatok az *Anthoscopus pendulinus* L. vasmegyei fészkeléséhez.

A függőcinege, a Vasvármegye területén ritkán fészkelő madarak közé tartozik. Itt-ott feltűnik, azonban leginkább csak átvonulóban. DR. FROMM GÉZA szerint (Vasvármegye madárvilága. Annales Sabarienses. III. p. 68.) előfordult Szombathelyen és Szentgotthárdon. Továbbá CHERNEL megemlíti (Madarak. Magyarország vármegyéi. Vasvármegye.

p. 486—492.), hogy a „a Rába-melléki ligetekben néhol költ, Szombat-helyen — a Mézestónál — látták“. A közel multban Horvátnádálján talál-ták fészkelve a Pinkánál, majd 1929-ben megjelentek Nagycsákányban mint teljesen új fészkelők (2 fészek).

WALZEL JÓZSEF.

A függőcinke fészkelése Vas megyében. Az egyházasszecsődi Rába folyó melletti nagy fűzesben 1930. tavaszán hat pár függőcinke fészkelte. A fészkek nagy része a folyó partján álló fűzfák lelógó sudaraira volt rakva, egy pár pedig beljebb a fűzesben a víztől 30—40 méter távol-ságban fészkelte. Mind a hat pár ki is költött. A fészkekből egy darab, két bejáró csóvel van építve, — egyik csó a fészek jobb, másik a bal áttellenes oldalán.

MOLNÁR LAJOS, Molnaszecsőd.

A csicsörke terjedése Diósjenőn. A csicsörke eddig mindössze egy párban szokott nálunk fészkelni. 1930-ban örömmel láttam, hogy a fentén kívül még két pár fészkelte a községben. Két fészkekaljat meg is gyűrűztem. A csicsörke népies neve itt sármánka.

RÉZ ENDRE.

A réti fülesbagoly fészkelése. Hosszú idő mulva végre az 1930. évben újra fészkelve találtam a réti fülesbaglyot. Junius 2-dikán Moson megyében találtam egy fészkekalja fiókat, melyek igen különböző fej-lettségűek voltak.

CERVA FRIGYES.

A réti fülesbagoly fészkelése. 1930. augusztus 8-dikán a tisaeszlári úgynevezett „Lökös“ réten 3 pelyhes fiókat találtam.

SZOMJAS GUSZTÁV.

Réti fülesbagoly egy példányát ejtettem el 1930. július 13-án Hencida biharmegyei község határában az úgynevezett „Hosszúrétén“. Lehetséges, hogy fészkelte azon a területen, mert egész nyáron át nagy számban figyeltem meg őket azon a helyen.

BALÁSHÁZY BERTALAN.

Réti fülesbagoly fészkelése Konyáron. 1930. tavaszától kezdve feltűnő sok bagolyfiókat hoztak hozzám, köztük olyanokat, amelyeket réteken, lucernásokban és hasonló helyeken találtak. Ezek réti füles-baglyok voltak, amelyeket mint fészkelőket vidékünkön (Konyár, Bihar m.) eddig még sohasem észleltem. Nehány példányt elküldtem a budapesti Állatkertnek. 1930-ban feltűnően sok egér és pocok volt nálunk.

DR. KISS VILMOS.

Változtatja-e a költése helyét a kerti sármány (*Emberiza hortulana* L.)? Már PETÉNYI adataiból tudjuk, hogy a kerti sármány a mult század közepén is költött Cinkotán, amelynek határa tőszomszédos Csömörrel.

Én 1917. végén jöttem először Csömörrre s már 1918-ban felfedeztem itt a kerti sármányt. Egy-két példányban költött rendszeren. Egy alkalommal egy partoldalon növényes akácán is megtaláltam a fészket elég alacsonyan. A citromsármány (*Emberiza citrinella* L.) itt nem költ s nyáron látni sem lehet.

1927. óta a kerti sármány megfogyatkozott. 1928-ban már csak egyet láttam, 1929-ben csak egyszer vagy kétszer hallottuk a szólását, de nem láttuk, az idén — 1930-ban — pedig sem nem láttuk, sem nem hallottuk itt.

Ezzel szemben az *Aquila* XXXIV—XXXV. kötetében Dr. VASVÁRI MIKLÓS arról számol be, hogy a pestmegyei Szadán költ s ott nem is ritka.

Minthogy ez az adat valószínűleg 1928-ra vonatkozik, nem lehetetlen, hogy az amúgy is ritkásan, csak helyenként költő kerti sármány valamilyen okból Csömör helyett most Szada környékét választotta ki nyári tartózkodása helyéül. Bár Szada nem tőszomszédos Csömörrel elég közel esik ide ahhoz, hogy a tágabb értelemben vett költési terület-höz tartozzék, amelynek keretében a kerti sármány a fészkelése helyét időnként változtatja.

DR. DORNING HENRIK.

Városban fészkelő fürjek. Sopronban, a Doborjáni-utcai lakással szemben levő üres telken két pár fürj költött 1930-ban. Fészük a bekerített házhelyre ültetett burgonyában volt. Ez az utca meglehetősen forgalmas, szemben van a Főiskolával. A fürjek viselkedése a szokott környezetben élőkével látszólag megegyező volt és életmódjukban nem volt megfigyelhető olyan sajátosság, amely a modern környezet deformációjának lett volna tulajdonítható. Érdekes volt, hogyha az alkony beálltával gyújtottam lámpát, nem közeledtek a fényhez, ellenben ha erre csak 10—11 óra felé került a sor, akkor a jóval messzebb pittyapalattyoló fürjet rövidesen az ablakom előtt a közelben hallottam szólani.

MIKOLÁS KÁLMÁN.

Vadgerle fészkelése Budapest belterületén. Az *Aquila* 1927/28. évi kötetének 398. lapján Dr. DORNING HENRIK ismertette a vadgerle újabb időben történő behúzóását a városokba. Ezt a jelenséget magam is megfigyeltem. 1929. május 13-án láttam, amint a Simplon kávéház előtt levő egyik fán, tehát a főváros egyik legforgalmasabb helyén, egy vadgerlepár rakott fészket.

DR. BALASSA TIVADAR.

A töviszúró gébics fészke az udvaron. 1929. május 27.-én Kisperegen az iskola udvarán egy bodzafán találtam a töviszúró gébics egy fészket 4 tojással. A tojások megtevesztésig hasonlítottak a kis örgébics

tojásaihoz. A gébics pár igen szorgalmasan ült a tojásokon és pedig felváltva. Délelőtt a tojó, délben 1—2 óráig s délután 4—6 óra közt a hím. A gébicsok fejjel mindig a nap felé fordulva ültek a tojásokon. A fa alatt szünet közben az iskolás gyermekek játszottak, de ez nem zavarta őket. Ha felmentem a fészekhez egészen a fejem körül röpködtek. A fészek a kerítés melletti fán volt, ahol egy kertajtó is nyílt, melynek kinyitása a fát megmozdította. Jún. 6-án éjjel a kertajtón vendégek jöttek s azt hiszem ez riasztotta el a gébicspárt fészkeről. Másnap reggel a tojások hidegek voltak s a gébicsokat nem láttam többet. Ez a fészkelés is bizonyítja, hogy e különben óvatos madár kivételesen még forgalmas és lármás helyen is megtelepszik.

CSATH ANDRÁS.

Lanius collurio L. újabb fészkelése a nádasban. Óverbászi kertemben 1930-ban is fészkel a tövisszúró gébics egy párja az ebszólóval át-nőtt avas nádban. Három héttel azután, hogy fiait kiszedték, újabb fészket épített egy a nádas közelében lévő bodzafácskán.

SCHENK HENRIK.

Nádasban költő bibicek. Nem volt ugyan szándékukban a nádasba vonulni és ott talán védelmet keresni, hanem véletlen folytán történt az odateleptülésük. Egy nagyobb mocsaras nádas szélén a tavalyi nádtarlót leégették. A kora tavasszal átvonuló bibicek itt kedvező táplálkozási és fészkelési alkalmatosságot találtak, miért is három pár települt meg e helyen, hol eddig nem költöttek, sőt a közeli környéken sem. Mikorra az első tojások lerakattak, a friss nád már kisarjadt és a kotlás végére, amikor a fiókák kibújtak és szüleikkel elvonultak, már egy méternél magasabb volt.

SCHENK HENRIK.

Seregély fészkelése gólyafészkekben. 1929. május 12-én a Kecskemét városhoz tartozó Kondortóhoz igyekezve az egyik magányos tanyán hatalmas nyárfán levő gólyafészket láttam. Kiszálltam, hogy esetleg köpeteket gyűjtsek a fészek alatt s beszédbe ereszkedtem a tulajdonossal, aki megemlítette azt, hogy a gólyafészkekben nemcsak a szokott verébhád ütött tanyát, hanem egy előtte ismeretlen fekete madár is, melyről kétségtelenül megállapíthattam, hogy seregély. Megvártam míg ez a madár megérkezett s láttam a mint belebújt a gólyafészek oldalán levő nyíláson a fészkébe. Majd ismét kiszállt s a tanyát körülvé legelőn táplálék után nézett s rövidesen újra a fészekbe szállott vissza. Az volt a benyomásom, hogy fiait etette, a mit a tulajdonos is megerősített. A fészek sajnos hozzáférhetetlen volt s így nem tudtam teljes pontossággal megállapítani ezt a ritka és érdekes fészkelési módot, de azért kétségtelennek tartom azt.

SCHENK JAKAB.

Vadgerlék idegen fészkekben. Azt lehetne hinni, hogy a *vadgerle* (*Turtur communis* SELBY) a letűnt évezredek folyamán annyira hozzáidegződhetett a saját maga, igen primitív és szellős fészkéhez, hogy masszívabb és kompaktabb fészkekben még kivételesen sem érezné jól magát. Jegyzeteimben azonban két adatra bukkantam, melyek ennek ellenkezőjéről tesznek tanúságot. Az első adat a következő. 1921. V. 5-én a *b u d a p e s t i* Állatkertben egy kis lombfán mintegy 2½ m. magasan lévő *feketerigó* (*Turdus merula* L.) fészkekben egy gerlét láttam ülni, melynek csak a feje és farka látszott ki a fészkekből. Később a ♂ *kurrogva* párja mellé repült, mire a ♀ a fészket elhagyta és mindketten egy másik fára szálltak enyelegni, honnan a ♀ csakhamar visszatért a fészekbe, hol mintha csak kotolna: rendületlenül tovább ült. Május 15-én ismét a fészkekben láttam a gerlét, V. 29-én azonban, mikor megvizsgáltam a fészket: azt üresnek és száraznak találtam... Lehetséges, hogy talán valaki kiszedte a fészket, de hogy abban volt-e tojás, vagy nem: az pozitív nem volt megállapítható, csak maga a kotlás. A másik eset négy évvel később adódott. 1925. V. 9-én a Városliget-ben egy egyedül álló, elhagyott *vetési varjú* (*Corvus frugilegus* L.) fészekbe egy gerle szállt bele, s abban ide-oda forgolódva, mintegy alakítani, tatarozni látszott a fészket... Május 12-én a fészkekben ülni láttam a gerlét, de V. 14-én, a ligeti varjúkolónia irtásával kapcsolatban ez a fészek is le lett szórva. A fészekszedő emberek bementése szerint 2 fehér tojás volt benne. A költés tehát ebben az esetben sem sikerült.

WARGA KÁLMÁN.

A búbosbanka (*Upupa epops* L.) az Alföldön rendszerint kétszer költ. A búbosbanka költésével más alkalommal szándékozom behatóan foglalkozni.

Most csak azt akarom kiemelni, hogy Csömörön istállóknak padlásán az utóbbi négy év közül háromban, és pedig 1927-ben, 1928-ban és 1930-ban kétszer költött a banka. 1928-ban a második költés 5 megmaradt fiókája közül augusztus 14-én repült ki 4, augusztus hó 21-én az utolsó.

1930-ban az első költés 5 fiókája június hó 11—13-ika közt repült ki. A második költés fiókái június 9-én még egészen kicsinyek — egy legfeljebb két naposak voltak, — s a felnövekedett hat fióka (a hetedik időközben megdöglött volt) közül öt július 31-ike és augusztus 2-ika közt az utolsó pedig augusztus hó 4-én délután vagy 5-ikén reggel repült ki.

Minthogy RADETSZKY DEZSŐ-nek és SZOMJAS LÁSZLÓ-nak az „Aquila” XXIX. kötetében (1922. év, 174—175 oldal) megjelent megfigyelései is az Alföldre vonatkoznak s szintén kétszeri költésről számolnak be, saját tapasztalataimból azt a következtetést kell levonnom, hogy az Alföldön a banka, ha megfelelő fészkelési alkalmatossága van, ott nem háborítják s az időjárás kedvező: rendszerint kétszer költ. Az egy-szeri költés a kivételes.

Az idei második költésnél a hét kis banka közül ötöt meggyűrűztem. Átlagban 18 naposak lehettek. Az egyik igen elmaradott s gyöngé volt. Ezt 27-én dögölve találtam a padláson. Így csak négy meggyűrűzött banka maradt s repült ki.

Megfigyeléseim szerint a banka fiókáknak a tojásból való kikelésétől a kirepülésig kb. 3—4 hétre van szükségük.

Az idén (1930-ban) augsztus hó 10-én láttam az utolsó bankát Csömörön.

DR. DORNING HENRIK.

A gyöngybagoly kétszeri költése. DR. VASVÁRI MIKLÓS-nak az Aquila 1927/28. évi kötetének 400/401 lapján közölt felhívása alapján a kérdésre vonatkozólag azt irhatom, hogy 1930. okt. 16-án Kula községben 4 fiókát fogtak, amelyek még nem tudtak röpdülni. Bizonyosra veszem, hogy ez második költés volt s ebben a fölfogásomban megerősít az, hogy vidékünkön akkoriban igen sok volt az egér, úgy hogy még a szürke és bibor gémek is mind egerészésre adták magukat. A gyöngybagoly különben nálunk az utóbbi években nagyon megritkult, tehát a csekély állomány mellett még egérjárás nélkül is elegendő táplálék állana rendelkezésre a második költéshez.

SCHENK HENRIK.

A buhuról (*Bubo ignavus* Forst.) 1924. áprilisában Barcá-Rozsnyó-nál a Velican-hegységben (Bucsecs) e madár négyes fészek-alját találták. A tojások a csupasz sziklán feküdtek. Mind a négy fióka kikelt, de egyikük csakhamar elpusztult. A többi három kirepülése előtt kiszedetett s ezek egyike (♀) októberben birtokomba került. 1925. márciusában elpusztult.

Bármily igénytelen és szívós is ez a bagoly, fogságban való tartása még sem könnyű. Emésztéséhez szőrre és tollakra van szüksége s akinek nincs módjában ilyen táplálékot beszerezni, mondjon le inkább a tartásáról.

E bagoly Brassó közelebbi és távolabbi környékén még meglehetősen gyakori. A szabadban gyakran van alkalmunk jelenlétének örülni, vadászterületében felhangzó kiáltását hallgatva, vagy alkonyatkor saszserű repüléssel a síkságra való kivonulását szemlélve, ahol egérjárásos években ezekre a rágesálókra vadászik. 1928. nov. 21.-én esti 8 óra tájban lakásomból hallottam a hangját egy közeli kőbánya felől. Olykor a síkság közepén találjuk elhullatott tollát, mint éjjeli látogatásának bizonyosságát.

Aki a buhut csupán a könyvekből és vadásztörténetekből ismeri, önkéntelenül is valami sötétre és kegyetlenre gondol. Pedig a szabadban egészen másnak mutatkozik. Étlapja ugyanis a gyomortartalomvizsgálatok és a fészkek körüli maradványok szerint azt bizonyítja, hogy koránt-

sem az a tömeggyilkosa az őzgidáknak, nyúlaknak és fácánoknak, mint aminőnek túlbuzgó vadászok jellemezik. Mert hiszen a jelenlegi szegényes vadállomány mellett hamarosan éhen veszne, ha kizárólag ilyen előkelő passzióknak élne. 1925. június 16-án HAUSMANN társaságában egy lakott fészek alatt szajkó szárnytollait találtuk! Számos gyomortartalomban tisztára mezei egérféle található.

Kár, hogy e szép madarat annyira üldözik. Kimélnie kellene mifelénk a vadásznak és nem vadásznak egyaránt, míg nem késő!

SALMEN JÁNOS.

Fehér-gólya viselkedése a rizsföldeken. A bánlaki uradalom, amely rizstermeléssel is foglalkozik, a nyári időben cca 400 katr. hold földet tart víz alatt. Amíg a halastavakban a mély víz miatt alig, addig a rizskertekben, ahol a vízmagasság 25—30. cm között mozog — a gólya állandóan megtalálható. Ennek kézzelfogható magyarázata van: a csekély vízben a madár a táplálékát könnyebben szerzi meg.

Ez év folyamán — amennyire a munkám engedte — a gólyákat állandóan megfigyelés alatt tartottam.

Május hó 25-én a közellévő faluba szándékoztam menni. Az utam a rizsföldek mellett vezetett. A rizsföldeken megolvastam 23 gólyát. A gólyák külön-külön békáztak. Egyszerre nagy kelepelésre lettem figyelmes. A rizskertekből cca 200—300 méternyire egy idegenből érkező gólyát látok. Ezen érkező gólya kelepelve körülrepüli a hozzá legközelebbi gólyát. A körülrepült gólya kelepelve felszáll az idegen gólyához és együtt elrepülnek a legközelebbi gólyához. A harmadik gólya is felszáll, már most mind a hárman kelepelve körülrepülik a 4-ik, 5., 6., 7., 8—23. gólyát, a körülrepülést minden gólyánál külön-külön végezték s így mind a 23 gólya egy csapatot alkotva, megszállnak egy rétet, ahol először zajos, később csendes kelepelést vittek véghez. A gólyák a réten $\frac{3}{4}$ óráig tartózkodtak és megfigyelésem szerint semmiféle táplálékot — ezen idő alatt — nem vettek fel.

A dolog úgy tűnt fel, mintha az idegenből érkező gólya gyűlésre hívta volna a rizskertek gólyáit. Az itt lévő lakosság szerint az ilyen esetek többször megisméltődnek.

Hogy milyen hasznos a gólya a következő esetből látható. Váltogazdaság alatt lévő rizskertekben biborlőhére lett vetve, amelyet nyáron kaszáltak le. A kora reggeli órákban kezdték a kaszálást, egyszerre csak a munkások közvetlen közelébe a környékről állandóan ujjabb és ujjabb érkező gólyák szálltak le. D. e. 11 órakor a lekaszált lóhere táblán 154 gólyát olvastam meg.

A gólyák, amelyek ezen a vidéken különös tiszteletnek és becsülésnek örvendenek, állandóan a munkások nyomában voltak és a le-

kaszált terület egérdús állományát szedték össze. (Mellesleg megjegyezve, hogy a gólya barátsága egészen az elemózsiás tarisznyáig is megy — mivel egy munkásnak a kenyerét is megdézsmálták.)

Megfigyelés alá vettem egy gólya táplálkozási menetét. A megfigyelt gólya 1 óra leforgása alatt 44 drb egeret, 2 drb höresög fiókát és 1 békát evett meg, de ezen nagy quantum elfogyasztása után, a begyén semmiféle elváltozást nem láttam, ellenben köpet-köpet után ment. A köpetek nagy mennyisége után ítélve, az anyagcsere nagyon gyorsan mehetett végbe. A megfigyelés nagyon pontos volt, mivel a figyelt gólya 6—7 lépésnyire volt tőlem.

A rizskertek a vándorútra kelő gólyák gyülekezési helye is.

Augusztus 8-tól kezdve a rizsföldek gólya állománya napról-napra szaporodott oly annyira, hogy a rizsőr figyelmeztetésére kimenve VIII. 11-én, egy rizskert töltésén 569 drb gólyát olvastam meg.

A gólya állomány VIII. 11—20. napjáig volt a legnagyobb. Ezen idő alatt a folyton érkező gólyák egy 40 katr. holdas rizskert töltését úgy elfoglalták, hogy a töltés koronája és rézsüje a sok-sok gólyától nem volt látható. A gólyák kora reggeli órákban megszállták a rizsföldeket és a szomszédos szántóföldeket, déli 11 óra felé, amikor a nagy meleg kezdődött, egy csapatba verődtek és a 40 holdas rizskert töltésére telepedtek le. VIII. 20-án este láttam cca 300—400 gólyából álló csapatot Versec irányába vonulni. VIII. 21-től a gólyák száma állandóan apadt úgy annyira, hogy IX. 1-ével egyáltalában gólyát nem lehetett látni. IX. 30-án érkezett még 2 drb elkésett gólya, néhány napi itt tartózkodás után, tovább vonultak. A gólyák mind déli irányban vonultak.

KÁLMÁN BÉLA.

Fehér gólyák szokatlan csoportosulása. Nagykanizsa környékének kb. 20.000 kat. holdnyi területén összesen 8 gólyapár fészkeléseiről tudtam. Ennek ellenére soha annyi özvegyen élő, de csoportosan s z ö c s k é z ő gólyát nem észleltem, mint az elmúlt 1930-ik évben. Igy május 23-án jelent meg legelőinken 25—30 drb, amelyek naponként mint ismerősök voltak láthatók. Számuk június végére a kirepült fiatalokkal gyarapodva 85-re emelkedett.

Egy hosszú, a Tátraig és más vonalon visszavezető vasúti utazásom vonalán észleltem csak július 6-án 72 drbot Csobádnál, Abaújban, ami itt is feltűnően korai csoportosulásnak tekinthető; továbbá július 9-én Losonc mellett 16 drbot, de egyebütt gólyát sehol sem láttam.

BARTHOS GYULA.

A gólya biografiájához. Csízfürdőn, hol az 1930. évi szokatlanul meleg és száraz nyarat töltöttem, aggodalommal szemléltem az ott talált

2 gólyacsaládot, kérdezve, vajjon mivel táplálkozhatnak ezek most, amikor minden mocsár és pocsolya kiszáradt. De íme másnap a mezőn láttam a gólyákat, amint a tarlón fogdosták a nagy szöcskéket. Érdekes volt nézni, miként ugratták, illetve röptették őket, hogy hollétüket megtudják, noha a talajjal való mimikrizálódásuk folytán nehezen voltak felismerhetők. A gólyák ugyanis meg-meg lebegtették szárnyukat, mint valami legyezőt. A megijedt szöcskéek megugrottak és új leszállási helyükön most már könnyebben rájuk találtak a gólyák, melyek haszna ily módon a szöcskepusztításban is kétségtelenül megnyilvánult. MEDRECKY ISTVÁN.

Denevér vándorsólyom gyomrában. FÁBA REZSŐ preparatoriumába 1930. december 14-én Ricséről (Zemplén-m.) egy *Falco peregrinust* küldtek tömésre, melynek gyomortartalma egy *Pterygistes noctula* SCHREB. maradványából állott. Eddigélé tudomásom szerint még nem volt bebizonyítva, hogy a vándorsólyom megfogja-e a denevért, de ezt mint lehetőséget már az Aquila 1925/26. évi kötetében megjelent közlésemben megemlítettem. Ugyanis amint ott megírtam, 1925. őszén és 1926. március havában Budapesten a kőbányai plébániatemplom fala mellett a földön részben denevérmaradványokat találtam, melyeket esetleg a tornyon lakmározni szokott vándorsólyom ejthetett le, részben pedig bemondásokból is értesültem leejtett és még mozgó denevérről. A mostani gyomortartalom aztán kétségtelenné teszi, hogy a vándorsólyom a denevért is elfogja. Súlymaink közül ezt a „táplálkozási hajlandóságot” eddig csak a kabasólyomról tudtuk, amely mint néhány esetben megfigyelték ügyesen vadászik a denevérekre is (l. CSÖRGEY T. „Aquila” 1917, p. 270., és HESSE E. Journ. f. Orn. 1919, p. 406). Mindenesetre nem csodálni való, hogy a fecskét és sarlósfecskét is elfogó kaba- és vándorsólyom a denevéreket szintén megtudja keríteni, amelyek részben hasonló röptüek, mint a fecskék. A mi éghajlatunk alatt azonban a denevérek kisebb számmal élven, mint a melegebb vidékeken, ragadozóinknak (még a baglyoknak is, melyeknek azonban inkább az utóbbiak vadászási módja, illetve a repülőpréda megfogásában való kevésbé járatosságuk miatt) inkább csak *alkalmi* zsákmányul szolgálnak. Idevonatkozólag említem meg SCHRADER G. érdekes adatát a rövidujjú karvalyról (*Astur brevipes* SEV.), amely Smyrna vidékén augusztus havában csaknem minden este denevéreket fogdosott (KRÜPER TH.: J. f. Orn., 1869, p. 28.). Az említett három ragadozómadár különben estefelé is szokott vadászni repülő rovarokra és ilyenkor a hasonló mesterséget űző denevérek elfogására alkalmuk nyílik. Rendszeres denevérvadászatot űző fajok azonban csakis a denevérekben rendkívül gazdag trópusokon élnek, hol az ilyen irányban való specializáltság is előfordul a ragadozómadarak sorában, mint azt az afrikai „denevérfogó héja” (*Machaerhamphus*) példájából láthatjuk. DR. VASVÁRI MIKLÓS.

Vándorsólyom tömeges galambpusztítása. A debreceni esonka templom tornyán 1930. szept. 2-a óta tartózkodik egy vándorsólyom. Minden reggel 6—7— $\frac{1}{2}$ 8^h közötti időben egy galambot vág le, s azt a torony párkányán fogyasztja el. Többször megfigyeltem azt is, hogy délután is fog el galambot. Az elfogott galambot sok esetben 1—1^h 15^h-ig koppasztja és eszi. Egész idejét a torony párkányán tölti úgy a nappalt, mint az éjjel, nem zavarja a város zaja, a harang zúgása, valamint éjjel a toronyóra számlapját megvilágító erős villanyfény sem.

BÁRSONY GYÖRGY.

Szarka kártétele a szőlőben. A balatonmenti Rendes községben fekvő szőlőben 1930. nyarán érzékeny károkat okoztak a szarkák a korai szőlőfajokban. Már kora reggel fölkeresték a borszőlőtáblákban imitt-amott szórványosan elhelyezett Csabagyöngye és Madelaine tőkéket és alaposan megdézsmálták azokat. Egész nagy fejeket teljesen letaroltak s korai szőlőtermésemet utolsó szemig elpusztították volna, ha lőfegyverrel közbe nem lépek. De még a riasztás dacára is a vincellért már kora hajnalban ki kellett rendelnem a veszélyeztetett táblák védelmére. A lelőtt szarkák gyomrában mindig megtaláltam a szőlőhéját és a magvakat, de az utóbbi mindig kevesebb volt, mint a mennyi szőlőhéját számítottam. Így pl. az egyik gyomortartalomban megolvastam 4 szőlő héját, de csak egy magot. Ugy látszik, hogy a magvak a bélsatornán át távoznak, míg a hártyás szőlőhéj a köpet képződést szolgálja.

Egyébként nem győztem eleget csodálkozni azon a szemfülességen, amellyel a legeldugottabb helyen levő korai szőlőt is megtalálták a szarkák. Volt olyan nagyobb tábla, amelyben csak egyetlen korai tőke volt s azt éppen úgy megtalálták, mint azokat, amelyek csoportosan voltak ültetve. Éretlen szőlőt egyáltalában nem bántottak. Ugyanannak a szőlőfürtnek az éretlen szemeit otthagyták s miután nem tettek különbséget a szagos, muskotályillatú Csabagyöngye és a nemszagos Madelaine között, azt kell gondolnom, hogy tisztán csak szemre dolgoznak esetleg tapintással válogatják ki az érett szőlőt.

Védekezés céljából egy-egy elejtett szarkát a lakóház közelében olyan szőlő karó tetejére helyeztem, amelyet észrevételenül tudtam lőtávolságra megközelíteni. A kitett szarkahullát néha egész csapat szarka vette körül. Oly lármásan viselkedtek itt, hogy a nagy zajra mindig figyelmes lettem s több ízben sikerült így néhányat elejteni.

SCHENK JAKAB.

Gyümölcssevő nagyfakopáncs. Amint a szeder kertemben érni kezdett a szederfán naponkint megjelent egy nagy fakopáncs s a szedret

szedegette. Midőn a szeder leérett, azután az érett megyre szokott naponta megjönni, s míg a fán csak egy szem is volt, azt csípegette.

MOLNÁR LAJOS Molnaszecsőd.

Mámoros magtörőpintyek. (*Coccothraustes vulgaris* PALL.) Az Aquila 1925—26-iki évfolyamában (p. 268.) WARGA KÁLMÁN fenti címet viselő közleményében azt a feltevését nyilvánítja, hogy azok a meggyvágók (*magtörőpintyek*), melyek a madárcezesznye vagy zelnicemeggy (*Prunus padus*) lehullott termésének magvait ették, megmámorosodnak, vagy azért, mert a bogyókban lehullásuk után alkohol fejlődik, vagy pedig mert a magvakban lévő keserű mandulaolajtól mérgeződnek meg. Erre vonatkozólag a következő megfigyelésemet közölhetem. Néhány évvel ezelőtt nyárutólján izgatott kiáltásait hallottam néhány meggyvágónak, melyek a lakásom közelében lévő madárcezesznyefán lakmároztak. E madarak egyike váratlanul oly erővel repült lakásom ajtajának, hogy holtan hullott alá. Ragadozó madár vagy más izgalmat keltő jelenség nem volt észlelhető. Három nappal ezután a nyitott ablakon át szobámba repült egy meggyvágó, nekivágódott a falnak és a padlóra zuhant. Felemeltem a madarat, mely rövid idő múltán annyira magához tért, hogy el tudott repülni. Már akkor feltűnt a meggyvágó eme különös viselkedése, mely rendellenes és érthetetlen izgalmi állapot folyományának látszott. Ha WARGA ornithologusnak feltevéséről tudomásom lett volna, akkor a két madár gyomortartalmának gondos megvizsgálása talán hozzájárult volna valamivel a szóban lévő kérdés tisztázásához.

Bad-Homburg, 1930.

GARNIER E.

Motacilla alba-pár áttelelése méhészet közelében. A Nagykanizsa—Murakeresztúr vasutvonal 64. sz. őrházánál 1930—31. telén tapasztalat szerint vidékünkön első esetben telet át két fehér barázdabillegető. Az áttelelést az tette lehetővé, hogy a váltóórnek 46 ládányi méh-állománya van, amelynek kb. 1.6%-nyi és 6.000 darabra becsülhető hullasepredéke szolgált a két billegető, valamint több *Parus major* L. eleségéül. Bár a váltóór a nevezett helyen 28 éve méhészkedik a nagy kiterjedésű rétek és pocsolják közelében, áttelelő fehér barázdabillegetőt eddig még nem tapasztalt.

E madarak a télen át, megállapításom szerint, kb. 100 kat. holdnyi területet jártak be. Kitelelésükről már azért is jó volt tudnom, mert enélkül az 1931. március 8-án szerzett észleletemet tévesen túlkorai érkezésükként jegyeztem volna fel.

BARTHOS GYULA.

Repülős kakukot etető barázdabillegető. A debreceni Nagyerdőn egy barázdabillegetőt (*Motacilla alba*) figyeltem meg, amelyik 1930. aug. 18—22-ig vagyis 5 napon keresztül egy szállós fiatal kakukot (*Cuculus*

canorus) etetett. Ha a billegető már 8—10 percet késett, a kakuk élénk csipogással várta az eleséget, ami hernyóból és szöcskékből állt. Az etetésben csak az egyik billegető vett részt, a párját nem sikerült megtalálnom.

BÁRSONY GYÖRGY.

Megfigyelések a kakuk fiókáról. Több éven át volt alkalmam a kakukfiók növekedését igen kényelmes körülmények között megfigyelhetni. Nyaralónknak zsalusabalakai a *Erithacus phoenicurus* L. kedvenc fészkelési helyei. Ritka év, hogy legalább egy kerti rozsdafark pár itt ne költene. Évekkel ezelőtt gyakran előfordult, hogy a kakuk tojását a ablak közé épült fészkekbe beletojta. A növekedő kakukfiók életét a szobából kényelmesen megfigyelhettem, róla több fényképet is készítettem.

A négy vagy öt alkalom közül csak egy esetre emlékszem, hogy a kakuk kikelése után, a fészkek mellett heverő tojások között két frissen kikelt elpusztult fióka is feküdt. A többi esetben csak igen költött, nyilvánvalóan közvetlenül a kikelés előtt álló tojások voltak a fészkek mellett.

A néhány napos kakuk fiókával sokszor próbát tettem, hogy megbizonyosodjam, vajjon ő löki-e ki a fészkekből a többi tojást, vagy pedig az anyamadár. Egy tojást visszatettem a kakuk mellé, s a függöny mögül figyeltem a történendőket. A tojás begurult a kakuk alá, amit az elég egykedvűen türt. Az anya, amint a legközelebbi alkalommal élelmet hozva visszatért, bár erre látszólag semmi sem figyelmeztette, a változást azonnal észrevette. Ráült a fészkekre mintha fiait melegítené, s testének igen kis mozgása jelezte csak, hogy valamit művel. Pár pillanat múlva azután egyszerre csak elől a begy oldalán kigurult a tojás. Ugyanez történt, ha egyszerre több tojást tettem vissza. Az anya egymás után valamennyit kigurította. Számomra tehát semmi kétség nincs a felől, hogy a tojásokat vagy fiókákat nem a még erre különben is gyenge kakuk, hanem az anyamadár távolítja el a fészkekből. De nyilvánvalóan csak azután, hogy azok a követelődző mostoha-testvér mellett elpusztultak.

A kakuktojás kikelésben valamivel mindig megelőzi a fészkealj többi tojását. Az éhes, követelődző kakukfi mellett további költésről már szó nem lehet. Az addig ki nem kelt tojások tehát kihülnek, s a kikelés előtt álló kis madarak elpusztulnak. Így járnak azok a fiókák is, amelyek esetleg a kakukkal egyidőben kikeltek. Az élelmesebb, erősebb, örökké csipogó éhes kakuk minden falatot elszed előlük.

Érdekes, hogy a kirepült *Erithacus phonicurus* fészkealj után gyakran találni a fészkekben maradt záptojást, míg a kakukfi mellől, amint leirtam, az anya azt azonnal eltávolította.

A kis kakuk annyira falánk, hogy a nevelő szülői csak a legmegfeszítettebb munkával képesek számára a szükséges élelmet előteremtteni. Néha úgy látszott, hogy a kakuk feneketlen begyének megtömésére az

anyamadár eselhez folyamodott. Gyors egymásutánban négyszer-ötször a fészek közelében álló zelnicemeggy (*Prunus padus*) fáról egy-egy jókora fekete bogyót hozott. Ezeknek az évekkal ezelőtt tett megfigyeléseimnek elmondását most azért tartottam szükségesnek, mert az idén egy német vadászati szaklapban az enyémmel ellenkező megfigyelésről olvastam. Valószínűnek tartom, hogy a közlemény írója már fejlettebb kakukfiókkal kísérletezett, amely a számára amugy is szűk fészekből a kellemetlen idegen tárgyakat már ki tudta turni.

Az utóbbi években az *Erithacus* fészekre specializálódott kakukok száma erősen megfogyott, miután előzőleg a bő kakuk áldás ennek a kedves kis madárnak számát az egész szőlőhegyen (Baj, Komárom m.) erősen lepassztotta. Most újra teljes fészekaljokat nevelhetnek, számuk észrevehetően emelkedik.

ZSINDELY ENDRE.

A kék cinege fiókait pusztító nyaktekercs. Köztudomású a *Jynx torquilla*-ról, hogyha nem talál fészkelésre alkalmas üres odut, egyszerűen elfoglalja más, apróbb odulakók, különösen a cinegefélék fészket. Ehhez hasonló, de bizonyos tekintetben tőle nagyon eltérő nem mindennapi „kilakoltatásnak” voltam szemtanúja 1929. május 25.-én Nagycsákányban. Az említett nap délutánján két *Parus caeruleus*-ra lettem figyelmes, midőn ezek fűzfában lévő fészük közelében keserves hangot hallatva ideoda röpködtek, be-be kukkantva egy pillanatra az odu nyílásán. Egyszer csak látom, hogy az oduból nyaktekercs búvik ki, csőrében kicsi, majdnem teljesen csupasz madárfióka; amint kiért vele, erős lendítéssel elhajította. Közben észrevett, egy darabig mozdulatlanul meglapult majd tovább szállt. A fiókat visszatettem fészkébe, szülői pedig mintha mi sem történt volna, hamarosan folytatták az etetést. Másnap az összes kék cinegefiak ki voltak szórva, élettelenül heverték a fa alatt. Mindegyiken — különösen a nyakon és a szárny tövében — több véres seb volt látható, melyeket csőrével ejtett rajtuk a nyaktekercs. Vagy két hét múlva megtekintettem az odut, a nyaktekercs még mindig nem fogalalta el, majd június 22.-én néhány napos pelefiakat találtam benne.

WALZEL JÓZSEF.

Jegyzet. A fent ismertetett „kilakoltatás” sajnos nem ritka jelenség és örülnünk kell, ha csak egyetlen családra szorítkozik. Mert gyakran előfordul az is, hogy egyes nyaktekercesek oly nehezen tudnak a fészkelőhely dolgában határozni, hogy több fészekaljat is tönkre tesznek, mielőtt végre valahol megtelepülnek. Intézetünk szt.-margitszigeti kísérleti telepén nekem is volt ilyen nyaktekercesem, amely több cinege- és mezeiveréb-fészket is felfogatott vagy tojásostól ki is vonszolt a röplyukon, míg egy helyben megállapodott. Még szerencse, hogy ez a káros szokás nem minden példány sajátossága. A kár megelőzésének az az egyik módja, hogy ha a nyaktekercesek megérkeztéig már minden fészekodu el van foglalva, néhány üres odut is szegezünk ki az új jövevények számára. Lehetnek azonban esetek, amikor csupán a feltűnően agresszív és tanácstalan nyaktekerces-egyedek ellövésével menthetjük meg a régebbi lakókat. CSÖRGEY TITUS.

Észleletek a fészekoduk lakóiról. Győr város előjárósága 1928. márciuásnak végén 150 drb, házilag készült fatörzs-odut helyeztetett ki, túlnyomórészt a város parkjaiban. A szeptember végén végzett tisztogatás alkalmával 16-ban találtam cinegefészket, 10 üres volt, a többiben verebek fészkeltek; egyben még volt 2 repülős fiókájuk. Hat oduban denevért találtam; ezek már fészkelés után költöztek be; több oduban volt leveliebéka is. Az idei újabb 42 odut már nem a nyilvános parkokba, hanem inkább magánházaknál szerelem fel, mert eddigi tapasztalatom szerint sokkal valószínűbb, hogy oda cinegék fognak beköltözni. A fészekodukba 30 mm-es röplyukat furattam, a harkály azonban majdnem mindet kibővítette.

Alkalmam volt megfigyelni, mily sok veszély fenyegeti a már szerencsésen lakóhelyhez jutott cinegét. Az egyik oduban 12 tojás maradt a szülők elpusztulása következtében; másutt az egyik öreg veszett el és a tojásokat a megmaradt cinege költötte ki. Repítés alkalmával az 5 fióka közül 2 leesett s bár visszaraktuk, mégis elpusztult. Az egyik fészekben a deszkatető meghasadása és emiatti beázás folytán pusztult el 6 tojás. Egy helyt 12 fióka repült ki, de a nagy zápor egyiket leütötte s mielőtt megmenthettük volna, egy macska elkapta. Egy odunál a télire visszajött cinegék egyikét fogta el a macska.

Az egyik oduba, amelybe egy marék fűrészport tettem, kékcinege költözött be, ez azonban a fűrészport kihordta az oduból! A másik fészekbe egy tojó háziverébe ment be, a szűk nyíláson azonban nem tudott kijönni és így kb. három napig a hím etette. Miután az odukat kitisztítottuk, a verebek újra hordtak beléjük télire fészket.

MAJOR BALÁZS.

Viperától megölt ragadozómadarak. Mint Besztercebányáról írják: az őszi vadászatok alkalmával bokorban vergődő sast ejtett el egy vadász. A kimult sas még akkor is egy viperát tartott csőrében, farkánál fogva, a kígyó azonban még élt és a sas mellét harapta. Véleményem szerint vagy a sas volt fiatal, tapasztalatlan, vagy a vipera sietett az elbúvással annyira, hogy a sas csupán a farkánál csíphette el s így kapta a halálos marást.

Ezt az esetet HRABÁR SÁNDOR-ral közölve, ő hasonló esetet mondott el. Ugyanis a ragadozómadarak fészkeit vizsgálva, egyikben élő viperát talált s mellette holtan fekvő ölyvet.

MEDRECZKY ISTVÁN.

Buteo communis és Syrnium aluco élet-halálharca. 1929. jan. hó 24-én a sajszentpéteri erdőben MILIC JÓZSEF sajszentpéteri lakos egy egerész ölyvet és egy macska baglyot fogott, amint azok egymásba voltak kapaszkodva. Közlekedése az ölyv menekült volna, de a bagoly

nem eresztette; mindkettőt meg tudta fogni. A madarakat élve hozta be. Szemtanuja a verekedés kezdetének nem volt, csak azt hitte — amint arra ment, — hogy 2 madár bírkózik a földön. A bagolynak ki volt vágva mindkét szeme, feje és tarkója összeszúrkaálva a karom által, ez pár pere múlva meg is döglött. A nyúzás után a koponyán irtó küzdelem nyomai látszottak. A koponya több helyen át volt szúrva. Az ölyv bal lába teljesen béna volt, bár esont nem volt törve benne, de mégsem tudott vele fogni, úgy lógott a láb, mintha combesont lett volna törve benne. Azonkívül az egyik szárnya (jobb) szintén át volt lyuggatva a bagoly hegyes körmeitől, az izomrostok meglehetősen bénává téve olyannyira, hogy a szobába eleresztve, repülni nem tudott. Nyúzás után az ölyv gyomortartalmát megvizsgáltam, de a gyomrot teljesen üresnek találtam. A legnagyobb valószínűség szerint az éhség vihette rá arra, hogy baglyot támadjon meg.

NAGY LÁSZLÓ.

Héja által leütött réti fülesbagoly. 1927. január 20-án KENYERES KÁROLY gyáros a brassómegyei Prázsmár határában vadászott barátjával. Eközben egy héját láttak, amint viharsebes repüléssel üldözött egy réti fülesbaglyot. Áldozatát elérte és levágta; mindketten a földre zuhantak. KENYERES KÁROLY-nak sikerült a héját belopni és elejteni. A lövéstől meg nem sebezett bagoly azonban akkorra már kimúlt a rabló karmai között.

SALMEN JÁNOS.

Csalmadárra vágó *Circus cyaneus*. A kékes rétihéja étlapján a gyomortartalomvizsgálatok szerint túlnyomóan egérfélék és egyéb rágesálók szerepelnek és csak kisebb mértékben madarak. BITTERA GYULA 71 példány közül 28-nak a gyomrában talált madármaradványokat (2 *Alauda*, 2 *Turdus*, 2 *Fringilla*, 4 *Passer*, 1 *Ligurinus chloris*, 4 *Emberiza citrinella*, 7 *Perdix cinerea*, 10 egyéb madár); — RÖRIG GYÖRGY 59 példányban 14 madarat (3 *Perdix*, 1 *Turdus*, 6 *Alauda arvensis*, 2 *Ligurinus chloris*, 2 kismadár); — CHERNEL ISTVÁN 8 példányban 1 *Emberiza citrinella*; — W. LEISEWITZ II példányban, 1 *Alauda arvensis*, 1 *Fringilla coelebs*, 1 *Perdix cinerea*; — végül LEU az általa vizsgált példányokban *Sturnus vulgaris* és *Emberiza citrinella* maradványait találta (l. Aquila, 1914. p. 235.). BITTERA fejtegetésében kiemeli, hogy a *cyaneus* sok madarat ejt zsákmányul, de a levegőben nem tudja azokat elfogni. Az általa vizsgált példányok illetve gyomortartalmak azonban 3 drb. kivételével a téli hónapokból származnak, mikor a rétihéja már csak öreg vagy teljesen kifejlett madarakat zsákmányolhat, melyek jelentékeny részét mégis csak röptükben kell elfognia! Példa erre az alábbi eset is. Gyűrűzési munkálatokban segédkező madárfogó segédmunkásom hálója 1929. II. 28-án Csepel község (Pest m.) határában volt felállítva, mikor egyszer-

csak a felhúzott pálcás csalmadár — *Carduelis elegans* STEPH. — egy vén ♂ *Circus cyaneus* L. hirtelen és oly ügyesen vágott rá, hogy ez a mesteri lecsapás akár egy *Accipiter*-nek is becsületére vált volna! A háló villámgyors berántásával sikerült elfogni a merénylőt. Szárnya 35·5, farka 24 cm. hosszú volt. Ebből a tanulságos esetből arra következtethetünk, hogy a tapasztalt és ügyes *Circus cyaneus* vagy egyéb fajú *Circus* a kevésbé ügyes vagy nem eléggé fejlett, esetleg rosszul táplált vagy kimerült madarat bizonyos esetekben röptében is el tudja fogni.

WARGA KÁLMÁN.

Kaphat-e a madár is lépfenét? Az Aquila 1922-ik évfolyamában (p. 198) SCHENK HENRIK azt közölte, hogy beteg és elhullott egerész- valamint gatyásölyveket talált, egyes példányok torkában rákszerű gennydaganattal, amely ezeket az állatokat a táplálkozásban akadályozta. SCHENK e betegség okát nem tudta megadni, nekem azonban talán sikerült fogva tartott madarak hasonló eseteire magyarázatot találni.

Ugyanis, bár a mi fogva tartott ragadozóink már évtizedek óta a legjobb egészségnek örvendtek, két még ki nem tollasodott törpe-sasunk váratlanul megbetegedett, nagyméretű és nagyon büzősen genyező torokdaganatban. Noha megkísértem a torkot ecseteléssel fertőtleníteni, a betegség nem enyhült, úgy hogy a sasok a legkisebb húsdarabot sem tudták lenyelni és csakhamar kimúltak.

Kutatásaim közben megtudtam, hogy tévedésből valamennyi sasunk és kutyánk egy lépfenében elhullott marha húsból kapott és míg a kutyák, valamint az erőteljes réti- és parlagisasok e téren már ismert immunitásukat bizonyították, addig a gyöngébb és fiatal törpe-sasok úgy látszik mégis ebben a betegségben pusztultak el. Föltehető tehát, hogy az ölyvek is ily módon szereztek a betegségüket.

SPIESS SILVIA.

A zöld küllő különös viselkedése. 1939. aug. 5-én Szemeretelepen vadászva flóbertlövésekre és harkályrikácsolásra lettem figyelmes. Odsietve, két suhancot találtam, akik egy zöld küllő tojóját sebeztek meg. A még vergődve repülő tojót a hím küllő követte, ámde ahelyett, hogy védeni iparkodott volna, mihelyt utolérte, úgy vágta nyakszirten a sebesült madarat, hogy az menten kimúlt. A suhancokat kellőképp megfenyítve, a madarat prepalálásra hazavittem és megállapíthattam, hogy az erős csőrütés a második nyakcsigolyát érte.

Ennek az esetnek az ád különös érdekessége, hogy a zöld küllőnek a leírthoz teljesen hasonló mását 10 évvel ezelőtt Alberti-Irsán is észleltem.

SZENTPÉTERY GÉZA.

Lanius collurio különös viselkedése. A zöld küllő fent leírt különös viselkedéséhez hasonlót figyeltem meg a *Lanius collurio*-nál s közlöm erre vonatkozólag naplómnak következő 1925. május 25-én kelt részletét: „HAUSMANN lelőtt egy hím *Lanius collurio* példányt, amely még kb 20 lépéssel odébb szállt, de aztán leesett az országútra. Abban a pillanatban az egyik galagonyabokorból egy másik *Lanius collurio* hím neki-vágott a haldokló madárnak. Messziről először az a látszata volt a a dolognak, mintha segíteni akart volna sebesült társán, odaérve azonban azt láttuk, hogy oly súlyosan összevagdalta a fejét, hogy az egyébként gyönyörűen lőtt madarat nem lehetett kitönni.

SALMEN JÁNOS.

A harkályok, mint a karvalyok jelzői. Kecskemét—Lakyteleki szőlő- és gyümölcsöstelepemen gondozott cinegém elszaporodásának a télen nagy számban jelentkező *karvaly* egyik legnagyobb akadály. Kertem fenyves csoportjában telenként 15—20—30 cinege széttépett maradványait is találtam és 1928. telén 7 karvalyt sikerült ott elejtenem. Ebben nagy segítségemre voltak a nálam megtelepült harkályok (*zöld küllő* és *nagy jakopáncs*). Ezek a karvaly közeledtét hamarabb észreveszik mint a cinegék s ezzel idejében felhívják reá a vadász figyelmét. A fatörzsnek a karvallyal ellentétes oldalára lelapulva, félreismerhetetlen kétségbeeséssel pislognak az emberre, mintha tőle kérnék a segítséget. Az egyik ily harkály egy alkalommal 2 méterre bevárt. A karvalyt elejtő lövésre egyáltalán nem reagált s utána lakmározni kezdett a számára kifüggesztett szalonnából.

MURAKÖZY DEZSŐ.

A bankafiókák fartőmirigyének váladéka védekező eszköz. Csömörön az istállónk padlásán költő bankák (*Upupa epops* L.) megfigyelése alkalmával tapasztaltam, hogy a bankafiókák, ha megfogjuk őket, a fartőmirigyükből feketés színű, igen kellemetlen, ammoniakzagú váladékot bocsájtanak kezünkre.

Ugy tetszik igaza van HEINROTH-nak (Die Vögel Mitteleuropas. Bd. I., S. 292—297), mikor azt írja, hogy a fiókák ijedtükben valószínűleg összezsugoríthatják számos izomköteg körülfonta fartőmirigyüket s a tartalmát büzös sugár formájában kiüríthetik. Feltehető szerinte, hogy ez a képességük ijesztésre szolgál. HEINROTH is tapasztalta én pedig ismé-

Jegyzet. A harkályok a szakirodalmunkban közölt észleletek szerint rendszeren rémült kiáltozással és gyors repüléssel menekülnek és ha karvaly mégis utoléri őket, csapásai elől a fatörzsön való gyors körülszaladással iparkodnak kitérni. A fentiekben ismertetett — eltérő — viselkedésüket a részleges domesztikálódással, az ember közelébe való húzódásukkal lehet magyarázni. Erre más madárfajok is mutatnak példát. Így az emberhez szokott búbospaesirta is, amely a karvaly elől a szekérbe fogott lovak lába alá is menekült már.

Cs. T.

telten megfigyeltem, hogy a fiókák jobbára a hátsó felület fordítják a közeledő felé, mintha csak így módon készülődnének a védekezésre.

Megjegyzem azonban, hogy én csak az irodalmi adatokra alapítom, hogy az a fekete, bűzös váladék, ami a gyűrűzés céljából megfogott bankafiókáknál a kezünkre került, a fartőmirigyből származott. A látszat ezzel szemben inkább az volt, mintha a klookájukból eredne. A bankafiókák ürüléke is néha hosszú, vékony, hengeres, s néha éppen olyan színű, mint a bűzös váladék és ilyenkor bűzös is. Ennek a kérdésnek a teljes megvilágítása még beható vizsgálódást igényelne.

Az kétségtelen, hogy az a bűz, amit a bankafiókák termelnek, egyes ellenségeiket elriasztja. Istállónk padlása, ahol a bankák évek óta költenek, két-három macskának állandó tanyája, nem egyszer én kergettem el a macskát a padlásról, amikor felmentem a bankákat meg nézni. 8—10 lépésnyire feküdt tőlük, de noha csipogtak s felváltva odatipegtek a tetőlyukhoz, ahol az öreg az élelmet beadta, feléjük sem nézett. Az is szemellátható volt, hogy a bankafiókák ügyet sem vetnek a macskákra. Csak egyszer húzódtak hátrább, amikor az előlem menekülő macska feléjük futott, hogy a közelükben lévő padlásablakon át ugorjon ki a tetőre.

Valószínű, hogy nemcsak a macska nem bírja el a bankafiókák szagát, hanem más négy lábú ragadozó sem. *)

A bankafiókák növekedésével a tartózkodó helyük közvetlen környéke is mindinkább bűzös lesz. A macska már ezt is kerüli. A fiókák kirepülése után a bűz rövidesen elenyészik. DR. DORNING HENRIK.

*) Az emlősök általában elég érzékenyek egyes kellemetlen szagok iránt. Így a vakondokat szarvasszarv-olajba (oleum animale foetidum) mártott s a folyosójába bedugott rongyokkal szokás távoltartani a virágágyasoktól. Talán még a görény sem egészen érzéketlen ebben a részben.

DR. DORNING.

Néhány madár szólásáról. *Kakuk.* A kakuk rendes „ka-ku”, vagy ha-hu” szólása mellett néha a második szótagot egészen elnyeli, vagy halkítja. Így 1921. V. 21-én így hallottam szólni: „ha-h”, ha-h”. Néha épen az ellenkezőjét cselekszi. Az első tagot megkettőzi. 1924. VI. 7-én Csömörön így szólott: „Ka-ha-ku, ha-ha-hu”. Ez az utóbbi változat nem lehet olyan ritka, mert a csömöri tótszármazású földmivesek azzal csúfolják egymást, hogy ilyenkor a kakuk azt hajtogatja: „Kutya-tót, kutya-tót”.

Bubos banka. A banka szólása rendszerint háromszótagú: „hup, hup, hup”. Hallottam azonban már kéttagú és négytagú szólását is.

Egy alkalommal június 16-án négy bankával találkoztam. A két öreg vezetett két anyányi fiatal. A fiatalok vékony, füttyülő hangokat hallattak. Lebetűzve így hangzott: „czririi, czririri”.

Arany málinkó. Július végefelé, mikor az öreg sargarigók a fiatalokkal együtt járnak, az ismert „kreíts” hangzású rikácsolás mellett sziszegő, sisegő hangot is hallhatunk. A sisegő fűzike énekére emlékeztet, de rövidebb és erősebb formában. Én „szrrr”-nek vagy „szírrr”-nek hallom, amely a vége felé még erősödik.

Vadgerle. A vadgerle bűgésának három, egymástól lényegesen különböző formáját figyeltem meg. Az első ez: „Kruú, krú, krú” vagy „kruú, kru, kru, kru” vagy „krú, kruú, kruú, kruú”. A második az ütemben tér el, mert egy hosszú és két rövid tagból áll. Így hangzik: „Kruú, kru-kru” vagy „kruú, kru-ku”. Ezt a két változatot minden időben lehet hallani. Az előbbi mélyebb, az utóbbi magasabb szokott lenni. Minthogy a házi galamboknál — leginkább idegen állatokkal való patvarkodásnál — a nőtény is szokott turbékoló hangokat hallatni, kíváncsi volna megfigyelni, hogy vadgerle nőténye nem bűg-e szintén és ha igen, nem ragaszkodik-e a két változat valamelyikéhez.

Június hóban, bár ritkán, még harmadikféle szólása is van a gerlének. Ez kemény, gyorsütemű „Krr, krr, krr, krr.”

DR. DORNING HENRIK.

Csató János értekezése a madárvédelemről. Eddig úgy tudtuk, hogy az első magyar munkát, amely a madárvédelemmel foglalkozik, GRÓF LÁZÁR KÁLMÁN írta „Hasznos és káros állatainkról” címen, amely 1873-ban jelent meg. A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók 1864-ben Marosvásárhelyt tartott X. nagygyűlésén és pedig aug. 31-dikén CSATÓ JÁNOS „A madarak szerepe a természet háztartásában” címen olvasta föl értekezését. A 65. lapon közreadott jegyzőkönyvi adatok szerint „a szerző számos példával mutatta ki a kárt, amely a madarak pusztításával a közegészség és terményekre háramlik. Előadása érdeklődéssel hallgattatott. Szerző azonban értekezését nyomtatás alá adni nem kívánta, noha annak az évkönyvben kinyomtatása határozottatott.” CSATÓ-nak ez az értekezése lett volna az első magyar munka a madárvédelem terén és csak sajnálhatjuk, hogy a szerző szerénysége miatt a magyar madártani irodalom szegényebb maradt egy bizonyára becses munkával. CSATÓ akkor 31 éves volt, tehát már érett, kiforrott értekezést írhatott madártani tanulmányai és megfigyelései alapján.

SCHENK JAKAB.

Nikita montenegrói fejedelem vadászsólyma. 1931. április 8-dikán Gyömrő közelében a péteri erdőben a vándorsólyom egy ♀ példányát ejtettem el, mely ezüstérmet viselt egyik lábán. Az érem egyik oldalára 1914-es évszám, a másikra Nikita neve és cimere volt bevésve. Az érdekes leletnek a napisajtóban való hirdetésére ARANY JÁNOS volt táborigazgató arról értesített, hogy midőn 1916-ban Cetinje eleste után bevonultak

Montenegro fővárosába, ott értesült egyes polgároktól arról, hogy a királyi kastélyban van egy vadászatra betanított sólyom. A madarat azonban a legszorgosabb keresés dacára sem tudta megtalálni. Nagyon valószínű, hogy a vadászsólyom gondozója az ellenséges megszálláskor szabadonengedte a madarat, amelyet aztán 15 év után sikerült elejtenem. A madár kora legalább 17 év, feltéve, hogy fióka korban került a királyi udvarba.

KOLTAY GYULA.

Kleinere Mitteilungen.

Neue Beringungszentralen. Besprechung der neuen Beringungsstationen in Italien am Gardasee und bei Rom. Es ist zu hoffen, dass von den dort beringten Vögeln auch welche in Ungarn angetroffen werden, besonders von den Wachteln, welche an der römischen Station des Fürsten A. CHIGI auf dem Durchzuge gefangen und nach Beringung wieder freigelassen werden. Ebenso wichtig erscheint die Beringungsstation in CHARKOW, von wo wir Wintergäste in Ungarn antreffen können. Die Beringungstätigkeit in Bulgarien ist uns deshalb wichtig, weil wir dadurch Hoffnung haben, dass unsere dort durchziehenden Ringvögel eine grössere Beachtung erfahren werden, als bisher. Die Schaffung einer Bayerischen Vogelwarte seitens der Ornithologischen Gesellschaft in Bayern ist zwar bisher noch nicht gelungen, doch haben sich freiwillige Mitarbeiter entschlossen die seit langer Zeit bestehende Beobachtungsstelle für Vogelzug weiter auszubauen. Diese Beobachtungsstelle benützt eigene Ringe mit der Aufschrift „Muenchen—Germania“. Bezüglich der vom Bunde der ungarischen Ornithologen herausgegebenen Ringen vertrete ich die nämliche Ansicht, wie DR. DROST (Der Vogelzug 1930 p. 178), dass es fraglos besser gewesen wäre Ringe mit einer und derselben Inschrift zu wählen.

Hier möge noch die für uns so erfreuliche Kunde erwähnt werden, dass unsere holländischen ornithologischen Freunde auf der von ihnen Vogelschutzgebieten und ihrem Vogelzuge weltbekannten Insel Texel eine Vogelwarte zu gründen beabsichtigen.

SCHENK JAKOB.

Der Zug der Waldschnepfe im Komitate Háromszék. Die Waldschnepfe pflegt im Komitate Háromszék sowohl auf dem Frühlings-, als auch auf dem Herbstzug in stattlicher Anzahl zu erscheinen. Der durchschnittliche Ankunftstag im Frühling ist der 20—26 März; grössere Verschiebungen werden bloss durch die Witterung hervorgerufen. Als allgemeine Regel gilt, dass die Waldschnepfen im Herbst 1—2 Tage

nach dem ersten Reif erscheinen und bis zu den ersten Nachtfrösten verbleiben, etwa bis 8—10 November.

In den letzten Jahren notierte ich folgende Daten ihres ersten Erscheinens im Frühjahr und Herbst: 1924: 26. III., 29. IX. — 1925: 24. III., 10. X. — 1926: 30. III., 26. IX. — 1927: 19. III., 6. X. — 1928: 31. III., 2. X. — 1929: 9. IV., 25. IX. — 1930: 19. III.

In der Gegend von U z o n (45.50, 25.55) erlegte ich auf dem Herbststrich Waldschnepfen in den einzelnen Jahren in folgender Anzahl: 1924 29 Stück. — 1925, 91 Stück. — 1926, 181 Stück. — 1927, 48 Stück. — 1928, 54 Stück. 1929, 69 Stück.

DR. GABRIEL SZENTIVÁNYI.

Der Sommerstrich der Waldschnepfe. Im Monat Juli, beim Anstand auf den die Gebirgsweiden besuchenden Rehbock, ergötzte ich mich oft an den über mich dahinstreichenden Waldschnepfen. In besonders angenehmer Erinnerung ist mir jener schöne Abend, als ich vor dem Jagdhouse meines Onkels bei R o h á c s in der T á t r a, in 1800 Meter Höhe eine Wildsau beobachtete, welche den Grund unter dem Krummholze aufwühlte. Plötzlich flog eine laut ziehende Waldschnepfe über die Wildsau hinweg, worauf die Frischlinge alle zusammenliefen. Augenzeuge war weiland ANTON KOCYÁN.

Meiner Überzeugung nach handelt es sich bei diesen im Sommer ziehenden Waldschnepfen um solche Paare, deren erste Brut vernichtet wurde. Ganz besonders scheint dieses von den Juli-Exemplaren zu gelten, von welchen ich jedoch bloss zwei erlegen konnte. Beide waren Männchen. Auf Grund meiner 55-jährigen sehr reichen Erfahrungen nehme ich mit Bestimmtheit an, dass die auf dem Abendstrich im Vorkommer beobachteten Waldschnepfen durchwegs Männchen sind, welche der wiedererwachte späte Geschlechtstrieb nach der Paarung von neuem auf Brautschau ausziehen lässt, selbst dann, wenn die weiblichen Schnepfen bereits durch die Aufzucht der Jungen in Anspruch genommen sind. Die nach der Paarung auf dem Abendstrich auffallend rasch und niedrig fliegenden und an Waldrändern und auf Äckern sich niederlassenden Schnepfen sind grösstenteils Weibchen, während die Männchen noch ziehen. Derselbe Fall bezieht sich auch auf den späten unregelmässigen Sommerzug.

LUDWIG NOZDROVICZKY.

Bemerkung. Über den Sommerstrich der Waldschnepfe veröffentlichte ALEXANDER OROSZ eine sehr ausführliche interessante Abhandlung in dem in S z e p e s b é l a erscheinenden Blatte „Vadász“ („Jäger“) vom 15. April 1930. Viele Jahre hindurch beobachtete er in 1.000—1.600 Meter Höhe den Sommerzug der Waldschnepfe. Seiner Ansicht nach bereiten sich diese spät ziehenden Schnepfen zur zweiten Brut vor, jedoch nicht deshalb, weil ihre erste Brut zugrunde gegangen war, sondern weil die Waldschnepfe tatsächlich zweimal im Jahr brütet, was auch ausländische Beobachter behaupten, so besonders GRAF

Waldschneppenzug in der Királyréter Domäne. Auf dem Gebiete der Herrschaft Királyrét, welche in der Gemarkung der Gemeinde Szokolya (Kom. Nógrád u. Hont) liegt und zum Börzsönyer Gebirge gehört, erschien in den letzten Jahren die erste Waldschneppfe an folgenden Tagen: 1925: 9. III. — 1926: 3. III. — 1927: 7. III. — 1928: 24. III. — 1929: 25. III. — 1930: 8. III. Gelegentlich der Frühjahrsjagden wurden auf der 6.500 Joch grossen Domäne in den einzelnen Jahren Waldschneppen in folgender Anzahl erlegt: 1925, 35 Stück. — 1926, 52 Stück. — 1927, 70 Stück. — 1928, 48 Stück. — 1929, 66 Stück. ÁRPÁD KÁLLAY.

Rauhfußbussard-Invasion im Winter 1928/29. Im Herbst 1928 erschienen die ersten *Rauhfußbussarde* am 15. November in der Gegend von Óverbász und seither waren immer einige Exemplare zu sehen. Nach Eintritt der grossen Kälte aber nahm ihre Zahl immer mehr zu und steigerte sich von Mitte Januar bis Mitte Februar 1929 zu beispiellos dastehenden Mengen. Nachdem Mäuse kaum vorhanden waren, machten diese vielen *Rauhfußbussarde*, ganz gegen ihre sonstige Gewohnheit, ziemlich grossen Schaden. Ein Exemplar hatte sein Standquartier in unserm Friedhof, wo sich auch eine Kette von 12 *Rebhühnern* aufhielt. Diese durch Kälte und Hunger geschwächte Kette wurde von diesem einen Exemplar bis auf das letzte Stück vertilgt.

Zu derselben Zeit war auch der *Mäusebussard* in sehr grosser Zahl vorhanden und zeigte dasselbe Benehmen wie der *Rauhfußbussard*. In den Mägen der erlegten Stücke fand ich fast ausschliesslich Überreste von *Rebhühnern*. Ein Exemplar war derart verwegen, dass es sich ständig in einem Meierhof aufhielt und das Kleingeflügel zu dezimieren versuchte, so dass sich sein Abschuss als notwendig erwies. HEINRICH SCHENK.

Überwinternde Rohrdommeln. Trotz dem strengen Winter 1928/29 überwinterten bei Óverbász einige *Rohrdommeln*. Im Januar und Februar erhielt ich noch erlegte Exemplare, nachher bloss verhungerte; die 3 letzten am 7. März 1929. Die bei uns ständig überwinterten *Wasserrallen* und *grünfüssigen Teichhühner* ereilte das gleiche Geschick; was bis zum 15. Januar nicht wegzog, ging restlos zugrunde.

HEINRICH SCHENK.

Im Winter ziehender grosser Brachvogel (*Numenius arquatus* L.)
Am 18. Januar 1930 abends 7 Uhr flog, aus nordwestlicher Richtung

ZEDLITZ, der hervorragende Ornithologe. Der Verfasser schliesst seinen Artikel wie folgt: „Zweifellos ist diese Frage auch heute noch nicht vollständig entschieden, und noch viele weitere Beobachtungen werden notwendig sein, um dieses geheimnisvolle Rätsel zu lösen.

Red.

kommend, ein kleinerer Trupp Brachvögel über Apatin. Schon von weitem waren ihre angenehmen Flötentöne vernehmbar. Die Witterung war an diesem Tage ziemlich mild (Tagesmittel $+3^{\circ}\text{C}$). Einige Tage später sank jedoch das Thermometer unter Null. Möglicherweise fühlten diese Vögel den nahenden Temperatursturz und liessen sich dadurch zum Aufbruch in südöstlicher Richtung bestimmen. Es ist dieses in diesem Winter bereits der zweite Fall, dass Brachvögel über Apatin zogen. Der erste Trupp wurde zwischen Weihnachten und Neujahr um dieselbe Tageszeit gehört.

IGNAZ WÁHL.

Häufiger Durchzug von *Otis tetrax*. Diese Art ist in Óverbász ein seltener Durchzügler, so dass es sehr auffallend war, als ich im Herbst 1930 mehrere Exemplare zum Präparieren erhielt. Im Oktober bekam ich aus Kula und Óbecse je 2 Stücke, aus Bácsszenttamás, Csurog und Hódság je ein Stück.

HEINRICH SCHENK.

***Chlamydotis undulata maqueenii* Gray in der ungarischen Fauna.** Die Kragentruppe fehlte bisher der ungarischen Avifauna, was umso auffallender war, als dieser Vogel in Westeuropa schon des Öfteren erlegt wurde. Der alte ungarische Ornithologe GRAF KOLOMAN LÁZÁR erwähnt zwar unseren Vogel als sehr selten in seinem Werke „Madaraink“ (Unsere Vögel) in Vadász és Verseny lap Jahrg. 1862, doch hatten wir bisher kein Belegexemplar aus Ungarn. Das erste Exemplar ist nun in der Sammlung des K. Ung. Ornith. Institutes. Der Vogel wurde von BARON TIBOR SÓLYMOSY am 20. April 1931 in der Umgebung der Gemeinde Sikula, Komitat Arad erlegt. Die Masse sind die folgenden: Länge 742, Flügel 390, Schwanz 240, Lauf 102, Schnabel 42 mm. Der Vogel hielt sich auf einem Weizenfelde auf. Den Wagen liesse er nahe heran, aber vor dem Fussgänger flog er mit trägem Fluge gleich einer Rordommel auf, dann flüchtete er sich laufend weiter, duckte sich einigemal bis ihn dann aus etwa 50 Schritt Entfernung der Schuss traf.

BARON LADISLAUS SÓLYMOSY.

***Cisticola juncidis* does not inhabit Hungary.** In my „Review of Genus *Cisticola*“ (Ibis Suppl. 1930), on p. 86, *Cisticola juncidis* is recorded as having been obtained in Hungary at „Marhat Berg“.

My friends REISER O. and SCHENK J. tell me that there is no such place in Hungary and that there is not yet any record of the occurrence of *C. juncidis* in Hungary, both of which are therefore indisputable facts.

The *Cisticola* Review record came from the label of a specimen of *C. juncidis* which examined in November 1927 in the Senckenberg Museum at Frankfurt a. M. viz. „Marhat Berg in Ungarn 22. X. 1877 Coll. Rey 1913.“

I could find no such name-place in any atlas, but thought the „Ungarn“ sufficiently authentic for acceptance. Aware that Hungary was a rather unexpected extension of the range of this bird, I ought, of course, to have made more inquiry about the specimen: happily a country was concerned where such an error was little likely to have remained undetected for long.

DR. MERTENS writing from Frankfurt a. M. on the 25 July 1931 kindly tells me that he has re-examined the (rather illegible) label of this specimen and confirms my former reading of it, except that the last three letters of the „Marhat“ might be read as „k“, or „o“, or „b“, which might make the word one of several atlas place-names (although none of them in Hungary), and also that DR. REY did not collect the specimen himself.

Clearly the label is not a bona fide one: there seems little likelihood of ever finding out for certain where the specimen was obtained, and probably the only thing worth knowing about it is that it cannot have come from Hungary.

After another tour in Africa this coming winter to get, inter alia, some more knowledge of the Cisticolae, I hope to be able to improve the Review by adding a small appendix to it, and will there include this correction; meanwhile, if „Aquila“ will be so good as to find a place for this note, knowledge of the error will reach all the most important centres in Hungary without delay. Rearadmiral HUBERT LYNES.

Eine unbekannte Angabe über *Syrrhaptes paradoxus* Pall. in Ungarn.

In den Verhandlungen des im Jahre 1864 in Marosvásárhely abgehaltenen X. Kongresses der Ungarischen Ärzte und Naturforscher (ersienen in Budapest, 1865) findet sich eine Arbeit des Arztes DR. STEFAN MOLNÁR, betitelt: „Die Stadt Kiskunhalas in naturgeschichtlicher und ärztlicher Beziehung“. Auf Seite 124 veröffentlicht er auch eine „Liste der in der Gemarkung von Halas vorkommenden Land- und Wasservögel“. Unter den 42 Arten, welche „präpariert und ausgestopft in der Apotheke des Rudolf Novák zu Halas aufgestellt zu sehen sind“, befindet sich auch ein Exemplar „*Syrrhaptes Pallasii*, Arabisches Rebhuhn“. Aller Wahrscheinlichkeit nach wurde dieses Exemplar gelegentlich der 1863-er Invasion erbeutet, und nicht während der Invasion des Jahres 1859. Im Jahre 1863 zeigte sich das Steppenhuhn an mehreren Stellen des Alföld (Bogyi, Kunhegyes, Arad) und wurde ausserdem noch mehrererorts beobachtet, hauptsächlich im Gebiete jenseits der Donau, während aus dem Jahre 1859 nur ein einziges Vorkommen bekannt ist, nämlich bei Hátzeg. Das Belegexemplar befand sich in der WAGNER'schen Sammlung und gelangte später nach Hódmező-

v á s á r h e l y. Die obige Angabe trägt kein Datum. Nachdem sich aber darin auch noch anderweitige Angaben aus dem Jahre 1864 finden, kann mit Bestimmtheit angenommen werden, dass das fragliche Steppenhuhn aus der Invasion des Jahres 1863 stammt. In der von Druckfehlern wimmelnden Liste findet sich auch ein „Silberreiherr“ mit 42 Schmuckfedern.

JAKOB SCHENK.

Neues Vorkommen von *Tringa canutus*. Als ich am 3. Sept. 1926 bei N y i r e g y h á z a mit meinem Bruder Ludwig auf der Jagd war, schoss dieser auf dem Nagyszik-Teich einen Strandläufer, welcher sich von den übrigen Strandläufer-Gruppen gesondert hielt. Ich bestimmte diesen Vogel als grosse Seltenheit, nämlich als *Isländischen Strandläufer* (*Tringa canutus* L.). Er befindet sich in der Sammlung des Kgl. Ung. Ornithologischen Institutes.

LADISLAUS NAGY.

Daten über den Kiebitzregenpfeifer (*Squatarola helvetica* L.) Gelegentlich des Herbstzuges 1929 hatte ich dreimal das Glück, den *Kiebitzregenpfeifer* anzutreffen, auf welchen JAKOB SCHENK in dem „Neuen Ungarischen Brehm“ die Aufmerksamkeit der Ornithologen lenkt, da dieser Vogel in den beiden letzten Jahrzehnten seltener geworden ist. Am 21. und 23. Sept. 1929 beobachtete ich auf den westlich von G ö n y ü gelegenen Sandbänken je ein Exemplar in Gesellschaft von Kiebitzen (*Vanellus capella* SCHAEFF.), weiters am 6. Okt. 1929 bei der Luppa-Insel unterhalb Szent Endre 4 Stück Kiebitzregenpfeifer in Gesellschaft von neun Bekassinen (*Gallinago gallinaria* O. F. MÜLL.).

ANDREAS KLEINER.

Samtente in Budapest. Vom 1. März 1929 an beobachtete ich mehrere Tage hindurch in B u d a p e s t auf dem Donauabschnitt zwischen Kettenbrücke und Elisabethbrücke ein Exemplar von *Oedemia fusca* L.

KARL BOROVSKY.

***Oedemia fusca*.** Am 5. Oktober 1930 erlegte ich bei den Szigáter Fischteichen bei D e b r e c e n einen herrlich ausgefiederten *Samtenten*-Erpel. Das ausgestopfte Exemplar befindet sich in der Sammlung des ref. Kollegiums in Debrecen.

GEORG BÁRSONY.

***Nyroca rufina* Pall. in Hajduszoboszló.** Von dieser in Ungarn sehr seltenen Entenart, welche nach den Daten von JAKOB SCHENK im Neuen Ungarischen Brehm während der letzten 120 Jahre in kaum 20 Exemplaren in Ungarn nachgewiesen werden konnte, erlegte ich am 29-ten März 1931 in Hajduszoboszló ein schönes Männchen im Prachtkleide. Der Vogel befindet sich in meiner Sammlung.

LUDWIG STRISS.

Weisse Wildgans. Dr. LADISLAUS TUZSON beobachtete auf der Jagd bei T i s z a l u c z am 1. Febr. 1928 eine einzelne weisse Wildgans. Der Vogel liess ihn stets auf 120—130 Schritte herankommen und flog dann weiter, sodass ein Schuss nicht angebracht werden konnte. Nach etwa zweistündiger Verfolgung schloss sich dieses Exemplar einem über ihn dahinziehenden Wildgansschwarm an. Der Beobachter ist der Überzeugung ein Exemplar der *Schneegans**) vor sich gehabt zu haben, denn er erinnert sich genau an den roten Schnabel und die roten Ständer des Vogels, sowie an die schwarze Färbung der Hauptschwingen.

LADISLAUS NAGY.

*) Solange kein Belegexemplar vorhanden ist, kann die *Schneegans* in die ungarische Fauna nicht aufgenommen werden.

RED.

Tadorna cornuta L. und Branta ruficollis Pall. Am 30-ten November 1930 erlegte ich bei Hajduszoboszló ein Weibchen der Brandgans. Der Vogel war allein und befindet sich nun ausgestopft in meiner Sammlung. Eben dort beobachtete ich am 8-ten Dezember einen Flug von 7 St. *Branta ruficollis*. Für meine Sammlung konnte ich leider kein Exemplar erlegen, doch konnte ich die Art- Zugehörigkeit ganz sicher feststellen.

LUDWIG STRISS.

Tadorna cornuta im Komitate Békés. Am 15-ten März 1931 beobachtete ich auf einer Viehweide bei Ujkigyós zwei Exemplare der Brandgans, welche augenscheinlich ein gepaartes Paar waren. Das Weibchen wurde erlegt und gelangte in die Sammlung der Mittelschule in Békéscsaba. Das Männchen beobachtete ich noch am 17-ten März in der Nähe des Erlegungsortes des Weibchens, war aber so scheu, dass ich dasselbe nicht erlegen konnte.

DR. TIBERIUS TARJÁN.

Acanthis flavirostris. Bei Nagytétény (Kom. Pest) wurde am 13. Januar 1931 ein männlicher *Berghänfling* (*Acanthis flavirostris* L.) gefangen, welcher mir behufs Bestimmung lebend gebracht wurde. Seine Masse waren folgende: Flügel 75, Schwanz 58, Schnabel 7, Lauf 14 mm. Die lohbraune Färbung der Kehle und deren Umgebung und überhaupt der dunklere Ton des Gefieders wiesen auf einen typischen *flavirostris* hin, obwohl die Masse fast genau mit denen der etwas kleineren, in allgemeinen heller gefärbten östlichen Form mit lehm-gelber Kehle: *Acanthis flavirostris brevirostris* Moore übereinstimmen. An demselben Ort wurde am 17. XII. 1930 auch ein *flavirostris* ♀ gefangen, das aber in der Gefangenschaft nach einigen Tagen einging. Die gelb-schnäbligen *A. flavirostris* zeigten sich — etwa 4—5 Stück — in beiden Fällen in Gesellschaft von kleineren Schwärmen der gewöhnlichen *Blut-*

hänflinge (*Acanthis cannabina* L.). Interessant ist, dass vor genau 10 Jahren, am 3. XII. 1920 ebenfalls in Nagytétény ein *flavirostris* ♂ gefangen wurde, welches nach meiner Bestimmung in den Budapester Tiergarten gelangte (s. *Aquila* 1920. p. 272.).

KOLOMAN WARGA.

***Acanthis flavirostris brevirostris*.** Am 27. Nov. 1926 schoss mein Bruder Ludwig auf der Császászállás-Puszta bei Nyiregyháza aus einem Schwarm von 12—14 Stück zwei kurzschnäblige Berghänflinge heraus, 1 ♂ und ♀; beide gelangten in die Sammlung des Kgl. Ung. Ornithologischen Institutes.

LADISLAUS NAGY.

Vorkommen des Seidenreihers (*Egretta garzetta* L.) im Komitate Békés. Am 19. Mai 1930 erhielt ich zum Präparieren ein Männchen im Hochzeitskleid aus Mezőberény im Komitate Békés, wo dasselbe wahrscheinlich aus Versehen zum Abschuss gelangte. Masse: Länge 53·7, Spannweite der Flügel 102, Flügellänge 28·5, Schwanz 9·5, Lauf 11, Schnabel 9·1 cm. Im Schlund befanden sich 5 ziemlich grosse Frösche, teilweise unversehrt; der Magen war gleichfalls mit Froschfleisch vollgestopft. Den Schopf bilden zwei lange, schneeweisse Federn. Es gelang mir, den schönen Vogel im Tauschwege zu erwerben und er ziert gegenwärtig meine Sammlung. Andere Daten über sein dortiges Vorkommen habe ich nicht.

IVAN KIRÁLY.

Schwarzstorch im Komitat Sopron. Der *Schwarzstorch* ist in der Gegend von Nagylózs sehr selten und ich konnte ihn bisher bloss zweimal beobachten. Zum erstenmal sah ich einen am 13. Juli 1925 an einer von Maulbeerbäumen gesäumten Landstrasse. Ich konnte selbst mit freiem Auge gut sehen, wie er längere Zeit hindurch in einem Umkreis von 2—3 Schritten die unter den Bäumen liegenden Maulbeeren aufas. Ich wunderte mich hierüber umso weniger, als ich früher einen zahmen Hausstorch hatte, der alles frass, was er erhielt. Zwischen dem 12. und 25. Mai 1930 sah ich dann noch ein Exemplar, welches sich ständig auf der Lichtung eines Akazienwaldes aufhielt.

BARON LADISLAUS SÓLYMOSY.

Starker Rückgang der Grauammer in Óverbász. Die *Grauammer* war seit gut 40 Jahren in unserer Gegend ein ziemlich häufiger Standvogel. Im Herbst und Winter erschien dieselbe in Schwärmen von 100 Stück, und so viele konnte man manchmal auf einem einzigen Baum sitzen sehen. Seit vier-fünf Jahren hat sich dieser Zustand von Grund aus geändert, denn als Brutvogel ist die Grauammer vielleicht vollständig verschwunden, und auch im Winter ist nur ab und zu ein Exemplar zu sehen.

Über den Grund dieser Erscheinung könnte ich nichts Wahrscheinliches sagen, denn in Bodenbeschaffenheit und Kultivierung sind keine Veränderungen eingetreten, welche solch nachhaltigen Einfluss auf die Lebensbedingungen dieses Vogels hätten ausüben können. HEINRICH SCHENK.

Vorkommen der Zippammer (*Emberiza cia* L.) in der Umgebung von Budapest. Am 23. November 1930 wurde ich gelegentlich eines Ausfluges in die Berge oberhalb Budaörs auf eine auffällig gefärbte Ammer aufmerksam, welche mich sehr nahe herankommen liess, so dass ich dieselbe mit Hilfe meines Feldstechers eingehend beobachten konnte. Zu meiner nicht geringen Freude konnte ich den Vogel einwandfrei als *Zippammer* (*Emberiza cia* L.) bestimmen. Bemerken möchte ich noch, dass JAKOB SCHENK im „Neuen Ungarischen Brehm“ aus der Umgebung von Budapest ein Vorkommen nach FRIVALDSZKY erwähnt. Aus meiner Beobachtung möchte ich keine weiteren Schlüsse ziehen, und will nur noch hinzufügen, dass während des ganzen Tages mildes, aber stürmisches Wetter war. In der Gegend hielten sich grössere Ammer-Schwärme auf, dieses Exemplar aber suchte, abgesondert für sich, sein Futter.

ANDREAS KLEINER.

Vorkommen der Zwergohreule in Budapest. Am 12. Mai 1931 beobachtete ich abends in der Gegend des Hármashatárhegy die mir von Kolozsvár aus so wohlbekannte Stimme der Zwergohreule und in der Mezőség. Diesmal beobachtete ich diese Art zum ersten Male in Budapest, wo aber dieselbe nach den Beobachtungen von DR. NIKOLAUS VASVÁRI (Aquila 1925/26 p. 281) schon des Öfteren vorkam, so auf dem Rosenhügel und dem Schlossberge.

DR. BARON ARVÉD MANNSBERG.

Gyps fulvus zeigt sich in den letzten Jahren in hiesiger Gegend immer seltener. Ich erhielt in den letzten Jahren bloss zwei Exemplare. Das eine wurde am 25. Mai 1928 bei Bánlák erlegt (Kom. Torontál), das andere am 18. Okt. 1929 in der Gemeinde Ótelek (Kom. Torontál).

DIONYSIUS LINTIA, Temesvár.

Alpenmauerläufer im Mecsekgebirge. Am 1. April 1928 beobachtete ich in der Gemarkung von Zengővárony ein Exemplar des *Alpenmauerläufers*, das an einer steinernen Brücke emporkletterte.

EDUARD AGÁRDI.

Ornithologische Nachrichten aus der Hortobágy-Puszta. Meine früheren diesbezüglichen Beobachtungen und Mitteilungen ergänze ich für den Herbst 1929 und 1930 mit nachstehendem Bericht.

Im Herbst 1929 weilte ich vom 3. bis 9. November auf der Hortobágy-Puszta. Die grosse Mehrheit der Wildgänse bestand auch diesmal aus *Blässgänsen*. Das zahlenmässige Verhältnis der während obiger Beobachtungszeit auf der Puszta sich aufhaltenden Wildgans-Arten ist etwa folgendes: 80 % *Anser albifrons*, 10 % *Anser erythropus*, 8 % *Anser ferus* und 2 % *Anser fabalis*. Obgleich ich fast hundert Stück erlegte Wildgänse in Augenschein nahm, konnte ich *Anser neglectus* auch diesmal nicht feststellen.

Auffallend war, dass im Herbst dieses Jahres (1929) fast 95 % der erbeuteten Blässgänse, ganz abweichend von den im Herbst 1928 erlegten und in grosser Zahl untersuchten Exemplaren, nicht aus Jungen der diesjährigen Brut bestanden, sondern aus alten Individuen mit zahlreichen dunkeln Brust- und Bauchflecken; im Herbst 1928 lag der umgekehrte Fall vor: zum grössten Teile bestand die Beute des Jägers aus ungetleckten Jungen desselben Jahres.

Vielleicht gehe ich nicht fehl, wenn ich diese im Herbst der beiden Jahre beobachtete Altersabweichung bei der Blässgans auf den ungewöhnlich langen und mit 20—30 Grad C überaus strengen Winter zurückführe, welcher sich auch auf die gewohnten Winterquartiere der Gänse erstreckte und vor allem die Brutverhältnisse nachteilig beeinflusste.

Wie bekannt, gingen im Januar und Februar 1929 infolge der Strenge des Winters zahlreiche Wildgänse zu Grunde. Die unter grossen Entbehrungen überwinternden und geschwächten Gänse, so auch die Blässgans, waren im Frühling 1929 nicht in einer solchen körperlichen Kondition welche eine erfolgreiche Brut ermöglicht hätte.

Es fiel mir im Herbst des Jahres 1929 der starke Rückgang der *Raubvögel* auf, während ich im Vergleich zu früheren Jahren bei der *Stockente* und dem durchziehenden *Kranich* eine zahlenmässige Zunahme feststellte.

Auf Grund von Nachrichten verlässlicher Beobachter teile ich schliesslich noch mit, dass am 20. Oktober 1929 wieder eine weisse Gans (Albino) einige Tage lang in Gesellschaft von Wildgänsen auf den an die Puszta angrenzenden Saatfeldern beobachtet wurde.

Im Jahre 1930 hielt ich mich vom 31. Oktober bis 6. November auf der Puszta auf. Bei auffallend mildem Wetter fand ich auf den Grasflächen der Puszta die *Blässgänse* in Scharen von Tausenden vereint. Der Grund dieser Erscheinung ist nach Ansicht der hier lebenden Hirten der, dass die Blässgans sich bei reichen Niederschlägen am Tage nicht gern auf den nahen Saatfeldern niederlässt, wegen des lehmigen an die Sohle klebenden Erdbodens. Da nun während der obigen Beobachtungszeit einige Tage tatsächlich sehr reich an Niederschlägen waren, findet dieser ungewöhnliche Massenaufenthalt der Gänse auf dem Grasboden der Puszta in dem vorstehend Gesagten seine Erklärung.

Auch in diesem Jahre bildete die *Blässgans*, vielleicht noch mehr als in anderen Jahren, die Hauptmasse der Wildgänse, etwa 90 %. Auf die *Zwerggans* entfallen 8 % und auf die *Graugans* bloss 2 %; die letztere Art war ein Jahr früher in viel günstigerem Verhältnis vertreten.

Auf der an die Puszta angrenzenden Kúnmadaraser („Darvas“) Wiese, wo in jüngster Zeit das Wassergeflügel, besonders während der Brutperiode, unter strengem Schutze steht, brütete die *Graugans* im Frühjahr dieses Jahres schon in mehreren Paaren doch verringerte sich der Bestand derselben, ebenso derjenige der Stockente während des Sommers infolge einer vom Hausgeflügel auf das Wasserwild übergegriffenen Seuche ganz auffallend.

Die in früheren Jahren beobachtete Albino-Gans wurde im Herbst dieses Jahres bis Anfang November nicht gesehen. Ebensowenig zeigte sich die *Suschkingans* (*Anser neglectus*). Ich konnte weder unter den zahlreich erlegten und untersuchten Gänsen ein Exemplar herausfinden, noch dieselbe draussen auf der Puszta antreffen.

Ausser den bisher erwähnten Arten beobachtete ich in dem obigen Zeitraum noch folgende: *Dafila acuta*, *Anas crecca*, *Mareca penelope*, wenige *Numenius phaeopus*, ein-zwei *Gallinago gallinaria*, sehr viele *Vanellus cristatus*, einige *Larus argentatus*, einen Schwarm *Plectrophenax nivalis*, überall *Alauda arvensis*, 1 Stück *Milvus ater*, ständig *Falco aesalon* und *Falco peregrinus*, 2 Stück *Haliaëtus albicilla* und vereinzelt *Charadrius apricarius*.

DR. TIBERIUS TARJÁN.

Weitere Beobachtungen über *Cettia cetti sericea* Temm. in Óverbász.

Diese Art beobachtete ich zum letzten Male im Jahre 1927 am 6-ten November. Seit dieser Zeit konnte ich dieselbe nicht mehr zu Gesicht bekommen, trotzdem ich derselben stets die grösste Aufmerksamkeit widmete. Am 20-ten Februar 1931 hörte ich endlich wieder eine Vogelstimme, welche mir sehr verdächtig war. Den Vogel konnte ich nicht sicher bestimmen, doch verdoppelte ich nunmehr meine Aufmerksamkeit und hatte ich auch am 28-ten die freudige Überraschung ein Männchen singen zu hören. Ich konnte den Vogel an seinem Gebaren, an Färbung usw. ganz sicher erkennen. Am 3-ten März singt wieder ein Männchen, am 9-ten singen zwei Männchen, am 20-ten und 21-ten singt noch ein Männchen. Seitdem ist diese Art wieder verschwunden.

Da ich Hoffnung hegte, dass der Cetti Rohrsänger diesmal vielleicht bei uns brüten könnte, liess ich ihn unbehelligt. Möglicherweise lässt er sich hier deshalb nicht zum Brüten nieder, weil es an entsprechendem dichtem Gebüsch fehlt. Der Rohrwald gibt ihm zwar Schutz und Nahrung zum Aufenthalte, aber nicht die von ihm beanspruchte Nistgelegenheit.

Ich halte es nunmehr nicht für ausgeschlossen, dass der Cetti Rohr-
sänger an entsprechenden Stellen meiner weitem Umgebung brütet.

HEINRICH SCHENK.

Sommer-Vorkommen des Gänsesägers (*Mergus merganser* L.) auf der Donau. Am 1. Juli 1930 fuhr ich auf dem Dampfer nach Wien. Oberhalb Gönyü, gegenüber der Einmündung des Mosoner Donauarmes, sah ich zu meiner grossen Verwunderung ein Weibchen des Gänsesägers. Diese aussergewöhnliche Erscheinung blieb jedoch nicht vereinzelt, denn am 4. August 1930 sah ich gelegentlich einer Dampferfahrt von Gönyü nach Győr, gegenüber der vorhin erwähnten Stelle, unmittelbar neben dem Schiff wieder ein Weibchen (vielleicht dasselbe), welches schwimmend einem Kormoran (*Phalacrocorax carbo* L.) folgte, als ob dieser sein Gemahl sei. Zur Ergänzung meiner Beobachtungen bei Gönyü kann ich noch berichten, dass ich am 5. August 1930 auf einer Dampferfahrt nach Budapest 3 Stück Gänsesäger bei Nyergesújfalu auf einer Sandbank beobachtete.

ANDREAS KLEINER.

Das erste Nisten des grossen Brachvogels in Ungarn. *) Das erste ungarische Gelege des *grossen Brachvogels* fand mein Bruder FRANZ MÁTÉ am 3. Mai 1928 auf der sogenannten „Kissárrét“, einem nassen Wiesengebiet zwischen Sárpentele und Csór, östlich der Eisenbahnlinie Székesfehérvár—Veszprém. Dieses aus 4 vollständig reinen Eiern bestehende Gelege befindet sich gegenwärtig in meiner Sammlung. Bei dem Funde war auch ich zugegen, desgleichen der Stuhlweissenburger Tafelrichter JULIUS BOCHKOR. Auch im Jahre 1929 brütete der grosse Brachvogel in diesem Gebiet und wir fanden mit Hilfe eines Jagdhundes auch Junge. 1930 erschienen die Brachvögel wieder hier: bei Sárpentele brüteten 3, bei Csór 5 Paare. Die zur Gemeinde Fejérsichyfalva gehörenden Wiesen untersuchte ich nicht, doch brüteten wahrscheinlich auch dort 1—2 Paare. Im Jahre 1930 fand ich zwei schon stark bebrütete 3-er Gelege; das erste am 3. Mai, das zweite am 10. Mai. Beide Nester befanden sich auf grasbewachsenem Brachfeld, vollständig frei. Das Nest ist genau so wie das des Kiebitz, — eine in die Erde gescharfte kleine Grube, zwei Finger dick mit trockenen Halmen ausgekleidet — natürlich bedeutend grösser. Der Durchmesser des einen Nestes betrug 20 cm.

LADISLAUS MÁTÉ.

*) Auf die gleichen Brutgebiete beziehen sich die Mitteilungen von DESIDERIUS RADEZKY in „Kócsag“ Jahrg. 1928, Seite 28 und Jahrg. 1929 Seite 163. FRIEDRICH CERVA erwähnt in „A Természet“ XXVI. Band, Jahrg. 1930, Seite 256 ein anderes ungarisches Brutgebiet des grossen Brachvogels. Dieses Brutgebiet liegt im Komitate Moson, von wo er sowohl 1929 als auch 1930 Junge erhielt. Laut Versicherung der Besitzer dieses Gebietes brütet der grosse Brachvogel dort schon seit langer Zeit in jedem Jahre. RED.

Das Nisten des Grossen Brachvogels (*Numenius arquatus* L.) in der Hanság. Die Hanság ist das Gebiet östlich der Mündung des Fertő-Kanals, wo etwa 500 Hektar von mir verwaltet werden. Auf diesem Gebiete nistete der Grosse Brachvogel im Jahre 1930 in 5—6 Paaren. Schon damals versuchte ich einiger Jungen habhaft zu werden, doch fand ich nur zwei Exemplare, welche ich nicht mehr einholen konnte. Im Jahre 1931 schätzte ich die Anzahl der Brutpaare auf 10—12. Die Paare scheinen während der Brut beisammen zu bleiben um sich gegenseitig beizustehen. Ein Schreiadler, welcher in die Nähe eines Nestes gelangte, wurde von ihnen ausdauernd und mit grosser Kühnheit verfolgt, so dass er bald das Weite suchte. Auch den Menschen umkreisen diese sonst so scheuen Vögel unter lautem Geschreie gleich den Rotschenkeln.

Die von mir beobachteten Vögel sind daher keineswegs zurückgebliebene sterile Vögel, sondern wahre Brutvögel, deren Gelege auch gefunden wurde. Ich selbst konnte leider keines finden.

Eszterháza am 31. Mai 1931.

KONSTANTIN SIKÓ.

Notiz. Dieser Bericht bestätigt die Beobachtung von THEODOR BARTHOS, welche er noch vor dem Jahre 1914 in der Hanság machte und laut welcher junge Brachvögel vom Wagen aus aufgescheucht wurden. Indem damals kein Belegexemplar erworben werden konnte, ist die Veröffentlichung dieser wohl ersten Beobachtung über das Brüten des Grossen Brachvogels in Ungarn erst jetzt angezeigt.

Cs. T.

Nisten von *Muscicapa parva* Bechst. in Diósjenő. Schon STEFAN CHERNEL erwähnt, und in dem neuesten „Ungarischen Brehm“ schreibt auch J. SCHENK, dass der Zwergfliegenfänger in Ungarn viel häufiger ist, als vielfach angenommen wird. Bisher beobachtete ich diesen Vogel hier in Diósjenő bloss auf dem Zug. Erst im Jahre 1930 gelang es mir, einige Gelege zu finden, eines am 2. Juli in dem „Málnabérc“ genannten Waldteil, ca. 600 Meter über dem Meere. In dem Nest waren 5 schon flügge Junge, die ich beringte. Das Nest befand sich — wie auch die übrigen — in ca. 1·6 m Höhe vom Boden in Weiss- bzw. Rotbuchen, an Stellen, wo sich durch das Abbrechen von Ästen am Stamme Höhlen gebildet hatten. Im ganzen fand ich drei Gelege, ziemlich nahe beieinander. Diese drei Familien besiedelten ein Gebiet von 50 Hektar. Es gelang mir, dieselben zu beringen.

ANDREAS RÉZ.

Daten über das Nisten von *Anthoscopus pendulinus* im Komitate Vas. Die Beutelmeise gehört im Komitate Vas zu den seltenen Brutvögeln. Hie und da wird sie wohl angetroffen, jedoch meist nur auf dem Durchzug. Nach DR. GÉZA FROMM („Die Vogelwelt des Komitates Vas“, *Annales Sabarienses*, III. p. 68) kam sie in Szombathely und Szentgotthárd vor. CHERNEL erwähnt (Ungarns Komitate, Komitat Vas, p. 486—492), dass sie „in den Auen an der Rába stellen-

weise brütet, in Szombathely am Mézestó wurde sie ebenfalls gesehen.“ Vor kurzem wurde sie bei *H o r v á t n á d a l j a* an der Pinka brütend angetroffen; 1929 erschien sie in *N a g y c s á k á n y* als vollständig neuer Brutvogel (2 Nester).

JOSEF WALZEL.

Nisten der Beutelmeise im Komitate Vas. In dem grossen Auwalde bei *Egyházasszecsöd* am Ufer des *Rába*-Flusses nisteten im Frühjahr 1930 sechs Paar Beutelmeisen. Ein Teil der Nester befand sich an herabhängenden Zweigen von Weiden dicht am Ufer des Flusses, einige dagegen mehr im Innern des Auwäldchens, etwa 30—40 m vom Wasser entfernt. Eines der Nester hatte zwei Eingangsröhren, die eine auf der rechten Seite, die andere auf der gegenüberliegenden linken.

LUDWIG MOLNÁR.

Ausbreitung des Girlitz in Diósjenő. Der Girlitz brütete bisher bei uns bloss in einem Paare. Im Jahre 1930 stellte ich zu meiner Freude fest, dass ausser dem obigen noch zwei Paare in der Ortschaft nisteten. Zwei Gelege beringte ich auch. Der Volksmund nennt den Girlitz hier „*sármánka*“.

ANDREAS RÉZ.

Nisten der Sumpfohreule. Nach langer Zeit traf ich endlich im Jahre 1930 die Sumpfohreule wieder brütend an. Am 2. Juni fand ich im Komitat *M o s o n* ein Nest mit Jungen, welche sehr verschieden entwickelt waren.

FRIDRICH CERVA.

Nisten der Sumpfohreule. Am 8. August 1930 fand ich auf der sogenannten „*Lökösret*“ bei *T i s z a e s z l á r* 3 Junge im Dunenkleid.

GUSTAV SZOMJAS.

Eine Sumpfohreule erlegte ich am 13. Juli 1930 in der Gemarkung der Gemeinde *H e n c i d a* im Komitat Bihar, auf der sogenannten „*Hosszurét*“. Es ist möglich, dass die Sumpfohreule in dieser Gegend nistete, denn ich beobachtete sie an dieser Stelle den ganzen Sommer hindurch in grosser Anzahl.

BARTHOLOMÄUS BALÁSHÁZY.

Nisten der Sumpfohreule in Konyár. Vom Frühjahre 1930 an erhielt ich in *Konyár*, Komitat Bihar auffallend viele Jungvögel von Eulen in verschiedenen Entwicklungsstadien. Ein Teil derselben wurde auf Wiesen in Kleefeldern und ähnlichen Örtlichkeiten gefunden. Es waren Sumpfohreulen, welche bisher noch nie in unserer Gegend als Brutvögel beobachtet wurden. Ich sandte einige Exemplare auch an den Zoo in Budapest. Wir hatten in diesem Jahre auffallend viele Mäuse und Wühlmäuse.

DR. WILHELM KISS.

Ändert die Gartenammer (*Emberiza hortulana* L.) ihr Brutgebiet?

Schon aus den Daten Petényis, wissen wir, dass die Gartenammer um die Mitte des vorigen Jahrhunderts in Cinkota brütete, welches in unmittelbarer Nachbarschaft von Csömör liegt.

Ich kam Ende 1917 zum erstenmal nach Csömör und entdeckte hier bereits 1918 die Gartenammer, welche regelmässig in 1—2 Paaren brütete. Einmal fand ich das Nest auf einer dünnen Akazie an einem Bachufer, ziemlich niedrig. Die Goldammer (*Emberiza citrinella* L.) brütet hier nicht und ist im Sommer überhaupt nicht zu sehen.

Seit 1927 wurde die Gartenammer immer seltener. Im Jahre 1928 sah ich bloss ein Stück, 1929 hörten wir ein-zweimal den Ruf, ohne den Vogel zu sehen; 1930 endlich war dieselbe hier weder zu sehen noch zu hören.

Demgegenüber berichtet DR. NIKOLAUS VASVÁRI im Band XXXIV—XXXV der Aquila, dass die Gartenammer bei Szada im Komitat Pest brütet und gar nicht selten ist. Nachdem sich diese Angabe wahrscheinlich auf 1928 bezieht, ist es nicht ausgeschlossen, dass die im allgemeinen ziemlich seltene und nur stellenweise brütende Gartenammer aus irgend einem Grunde statt Csömör jetzt die Umgebung von Szada zum Sommeraufenthalt gewählt hat. Obgleich Szada nicht zu der unmittelbaren Nachbarschaft Csömörs gehört, liegt es doch genügend nahe, um im weiteren Sinne zu dem Brutgebiet gezählt zu werden, in dessen Rahmen die Gartenammer zeitweilig ihren Nistort wechselt.

DR. HEINRICH DORNING.

In der Stadt nistende Wachteln. In Sopron brüteten im Jahre 1930 auf einer Bauparzelle gegenüber meiner Wohnung in der Doborjáni-Strasse 2 Paare *Wachteln*. Die Nester befanden sich auf einem umzäunten Kartoffelfelde. Diese Strasse ist ziemlich verkehrsreich, gegenüber liegt die Hochschule. In dem Benehmen und der Lebensweise dieser Wachteln liessen sich keinerlei Eigentümlichkeiten beobachten, welche als Folge der modernen Umgebung hätten angesprochen werden können. Interessant war folgende Beobachtung: Wenn ich bei Einbruch der Dämmerung die Lampe anzündete, näherten sie sich dem Lichte nicht; tat ich dieses aber erst gegen 10—11 Uhr, dann hörte ich bald die ziemlich entfernt schlagenden Wachteln in unmittelbarer Nähe meines Fensters rufen.

KOLOMAN MIKOLÁS.

Nisten der Turteltaube im Weichbilde von Budapest. In „Aquila“ 1927/28 Seite 398 berichtete DR. HEINRICH DORNING über das in letzter Zeit sich vollziehende Vordringen der *Turteltaube* in das Innere der Städte. Diese Erscheinung konnte ich ebenfalls beobachten. Am 13. Mai 1929

sah ich ein Turteltaubenpaar auf einem Baum vor dem Café „Simplon“, also an einer der verkehrsreichsten Stellen der Hauptstadt, ihr Nest bauen.

DR. THEODOR BALASSA.

Nest des rotrückigen Würgers im Hofe. Am 27. Mai 1929 fand ich in Kispereg im Schulhof auf einem Hollunderstrauch ein Nest mit 4 Eiern. Diese waren den Eiern des *Schwarzstirnwürgers* zum Verwechseln ähnlich. Das Würgerpaar bebrütete fleissig die Eier, und zwar abwechselnd; vormittags das Weibchen bis 1—2 Uhr, nachmittags zwischen 4—6 Uhr das Männchen. Die Vögel sassen gegen die Sonne gerichtet auf den Eiern. Unter dem Baum spielten während der Pause die Schulkinder, was jedoch die Würger nicht störte. Näherte ich mich dem Neste, flogen sie ganz nahe um meinen Kopf herum. Der Baum stand an einem Gartenzaun, in welchem auch eine Türe war. Beim Öffnen der Türe wurde der Baum erschüttert. Am 7. Juni nachts kamen durch diese Gartentüre Gäste, wodurch das Würgerpaar offenbar verscheucht wurde. Am anderen Morgen waren die Eier kalt und ich sah die Würger nicht mehr. Auch dieser Fall beweist, dass dieser ansonsten vorsichtige Vogel ausnahmsweise auch an verkehrsreichen Orten sich niederlässt.

ANDREAS CSATH.

Wiederholtes Nisten von *Lanius collurio* im Rohr. Auch im Jahre 1930 brütete ein Pärchen des Neuntöters in dem von Wasserschirling durchwachsenen alten Rohrbestand meines Gartens in Óverbász. Nachdem die Jungen ausgenommen wurden, baute dasselbe in drei Wochen ein neues Nest auf einem in der Nähe des Rohres stehenden Hollunderbäumchen.

HEINRICH SCHENK.

Im Rohr brütende Kiebitze. Es war freilich nicht ihre Absicht sich im Rohrwalde niederzulassen und dort eventuell Schutz zu suchen, sondern der Zufall brachte es mit sich, dass sie sich dort ansiedelten. Am Rande eines grösseren versumpften Rohrbestandes wurden die vorjährigen Rohrstopeln abgebrannt und fanden die zeitlich im Frühjahr hier durchziehenden Kiebitze günstige Nahrungsplätze und Nistgelegenheit, so dass sich drei Paare an dieser Stelle ansiedelten, wo sie sonst nicht gebrütet hatten, selbst in der nähen Umgebung nicht. Als die ersten Eier gelegt waren, spross schon das junge Rohr, welches am Ende der Brutzeit, als die Jungen ausschlüpfen und von den Elternvögel fortgeführt wurden, schon über ein Meter hoch war.

HEINRICH SCHENK.

Nisten des Stares in einem Storchnest. Am 12. Mai 1929 erblickte ich auf dem Wege zum Kondor-Teich (zu der Stadt Kecskemét gehörend) bei einem einsamen Meierhof ein Storchnest auf einer mächtigen Pappel.

Ich stieg vom Wagen ab um eventuell Gewölle unter dem Neste zu sammeln und liess mich mit dem Besitzer in ein Gespräch ein. Dieser erwähnte, dass in dem Storchnest nicht nur das übliche Spatzenvolk sein Lager aufgeschlagen habe, sondern auch ein ihm unbekannter schwarzer Vogel, von welchem ich unstreitig feststellen konnte, dass es sich um den Star handelte. Ich sah den Vogel in eine Öffnung am Rande des Storchnestes hineinfliegen, wo er sein Nest hatte. Er flog wieder heraus, suchte auf der nahen Viehweide Nahrung und kehrte bald zu seinem Nest zurück. Ich hatte den Eindruck, dass er seine Jungen fütterte, was auch der Besitzer bekräftigte. Das Nest war leider unersteigbar, sodass ich diese seltene und interessante Art des Nistens nicht mit völliger Genauigkeit feststellen konnte. Ein Irrtum erscheint jedoch ausgeschlossen.

JAKOB SCHENK.

Turteltauben in fremden Nestern. Man könnte glauben, dass sich die *Turteltaube* (*Turtur communis* SELBY) im Laufe der vergangenen Jahrtausende an ihr überaus primitives und luftiges Nest derart gewöhnt hätte, dass sie sich in einem massiveren und kompakteren Nest selbst ausnahmsweise nicht wohl fühlen könnte. In meinen Aufzeichnungen fand ich jedoch zwei Angaben, die das Gegenteil hiervon bezeugen. Die erste Angabe ist folgende: Am 5. V. 1921 sah ich im Budapester Tiergarten auf einem kleineren Laubbaum in einem etwa 2¹/₂ m über dem Boden befindlichen Amselnest (*Turdus merula* L.) eine Turteltaube sitzen; bloss Kopf und Schwanz des Vogels waren zu sehen. Später flog das ♂ girrend herbei, worauf das ♀ das Nest verliess und beide auf einen anderen Baum flogen, um sich zu liebkosen. Bald kehrte das ♀ wieder zum Neste zurück, und blieb fest darin sitzen, als ob es brüete. Am 15. Mai sah ich die Turteltaube wieder im Nest, am 29. Mai aber war dasselbe leer und trocken. Möglicherweise hatte jemand das Nest ausgenommen. Ob sich aber darin Eier befunden haben oder nicht, liess sich nicht einwandfrei feststellen, bloss das Brüten selbst. — Der zweite Fall datiert 4 Jahre später. Am 9. V. 1925 sah ich im Stadtwäldchen eine Turteltaube in ein einzelstehendes, verlassenes Saatkrähennest (*Corvus frugilegus* L.) hineinfliegen, wo sie sich hin und her drehte, als ob sie das Nest umändern oder ausbessern wollte. Am 12. Mai sah ich die Taube in dem Nest sitzen, doch wurde am 14. V., gelegentlich der Vernichtung der Krähenkolonie, auch dieses Nest fortgeschafft. Nach Angaben der Arbeiter waren zwei weisse Eier darin. Die Brut gelang also auch in diesem Neste nicht.

KOLOMAN WARGA.

Der Wiedehopf (*Upupa epops* L.) brüetet in der Tiefebene gewöhnlich zweimal. Mit dem Brüten des Wiedehopfes beabsichtige ich mich bei anderer

Gelegenheit eingehend zu befassen. Hier möchte ich bloss die Tatsache hervorheben, dass in Csömör, auf unserem Stallboden während der letzten vier Jahre ein Wiedehopfpaar in drei Jahren: 1927, 1928 und 1930 je zwei Bruten zeitigte. Von der zweiten Brut des Jahres 1928 flogen am 14. August 4 Junge aus, am 21. August auch das fünfte und letzte.

Im Jahre 1930 flogen die 5 Jungen der ersten Brut zwischen dem 11. und 13. Juni aus. Die Jungen aus der zweiten Brut waren am 9. Juli noch ganz klein, vielleicht 1—2 Tage alt. Von den 6 aufgezogenen Jungen (das siebente war inzwischen eingegangen) verliessen fünf zwischen dem 31. Juli und 2. August das Nest, das letzte flog am 4. August nachmittag oder am 5. in der Früh aus.

Nachdem die Beobachtungen von DESIDERIUS RADETCZKY und LADISLAUS SZOMJAS (*Aquila* XXIX., Jahrgang 1922, pag. 174—175) sich ebenfalls auf das Alföld beziehen und von zweimaligem Brüten handeln, muss ich aus meinen eigenen Erfahrungen die Schussfolgerung ziehen, dass im Alföld der Wiederhopf bei Vorhandensein entsprechender Nistgelegenheiten und günstiger Witterung gewöhnlich zweimal im Jahre brütet. Das einmalige Brüten ist eine Ausnahme.

Von den sieben Jungen der zweiten Brut (1930) beringte ich fünf. Sie waren im Durchschnitt etwa 18 Tage alt. Eines war sehr zurückgeblieben und schwach; ich fand es am 27. Juli tot auf dem Hausboden. So flogen also bloss vier beringte Wiedehopfe aus. Die Ringe haben folgende Nummern: 65044, 65045, 65047 und 45048.

Nach meinen Beobachtungen brauchen die jungen Wiedehopfe vom Schlüpfen aus dem Ei bis zum Verlassen des Nestes etwa $3\frac{1}{2}$ —4 Wochen.

Im Jahre 1930 sah ich in Csömör den letzten Wiedehopf am 10. August.

DR. HEINRICH DORNING.

Zweimaliges Brüten der Schleiereule. Auf Grund des Aufrufes von DR. NIKOLAUS VASVÁRI in *Aquila* Jahrg. 1927/28. Seite 400—401. kann ich mit Bezug auf diese Frage berichten, dass am 16. Oktober 1930 in der Gemeinde Kula 4 noch flugunfähige Junge gefangen wurden. Ich nehme bestimmt an, dass es sich um die zweite Brut handelt und werde in dieser Auffassung durch den Umstand bestärkt, dass damals in unserer Gegend sehr viele Mäuse waren, so dass sogar die *Grau-* und *Purpurreiher* der Mäusejagd oblagen. Die *Schleiereule* ist übrigens in der letzten Zeit bei uns sehr selten geworden, es würde ihr also bei dem geringen Bestande auch ohne Mäuseplage zu einer zweiten Brut genügende Nahrung zur Verfügung stehen.

HEINRICH SCHENK.

Einiges über den Uhu (*Bubo ignavus* Forst.) Im April 1924 wurde bei Barcza-Rozsnyó auf dem Velican-Gebirge Bucsecs) ein Vierer-

gelege des Uhu gefunden. Die Eier lagen auf einem nackten Felsen. Alle vier Jungen schlüpfen aus, eines davon ging aber bald zugrunde. Die anderen drei Uhus wurden, ehe sie ausflogen, dem Horste entnommen. Einer (ein ♀) kam im Oktober in meinen Besitz. Im März 1925 ging er ein.

Trotz ihrer Auspruchslosigkeit und Zähigkeit ist die Wartung gefangener Uhus nicht leicht. Sie brauchen zu ihrer Verdauung Haare und Federn, und wer nicht in der Lage ist, ihnen solche Nahrung zu verschaffen, sehe lieber von ihrer Pflege in Gefangenschaft ab.

Der Uhu ist in der näheren und weiteren Umgebung Brassó's noch ziemlich häufig. Oft hat man im Freien Gelegenheit, sich an seiner Anwesenheit zu erfreuen, sei es dass man ihn in seinem Jagdrevier rufen hört, oder in der Abenddämmerung in adlerartigen Fluge zur Ebene fliegen sieht, wo er in mäusereichen Jahren der Jagd auf diese Nager obliegt. Am 21. Nov. 1928 hörte ich von meiner Wohnung um 8 Uhr abend den Uhu aus der Gegend eines nahen Steinbruches rufen. Manchmal findet man mitten auf dem Felde eine Uhufeder, ein Beweis für die nächtlichen Besuche ihres Besitzers.

Wer den Uhu nur aus Büchern und Jagdgeschichten kennt, verknüpft mit der Vorstellung an ihn unwillkürlich das Finstere und Grausame. Ganz anders erscheint er dem Beobachter in freier Natur. Der wirkliche Speisezettel des Uhu auf Grund von Magenuntersuchungen und Beuteresten am Horst zeigt, dass er nicht jener Massenmörder von Rehkälbern, Hasen und Fasanen ist, wie ihn übereifrige Jäger oft geschildert haben. Bei der heutigen Wildarmut würde er ja bald verhungern, wenn er ausschliesslich so noble Passionen hätte. Am 16. Juni 1925 fand Herr HAUSMANN und ich unter einem besetzten Uhuhorst Flügelfedern von *Garrulus glandarius*! Viele Uhumägen enthalten nichts als Feldmäuse.

Schade, dass diesem schönen Vogel so stark nachgestellt wird. Dass doch auch hierzulande Jäger und Nichtjäger dem Uhu Schutz angedeihen lassen möchten, ehe es zu spät wird!

HANS SALMEN.

Benehmen des weissen Storches auf den Reisfeldern. Auf der Herrschaft Bánlak, wo man auch Reisbau betreibt, werden im Sommer cca. 200 Hektar Boden unter Wasser gehalten. Während bei den Fischteichen wegen des tiefen Wassers kaum ein Storch zu sehen ist, sind diese Vögel auf den Reisfeldern, wo der Wasserstand zwischen 25—30 cm schwankt, ständig anzutreffen. Die Erklärung liegt auf der Hand: in dem seichten Wasser kann sich der Storch seine Nahrung leichter beschaffen.

Im Laufe des Jahres 1930 beobachtete ich die Störche — soweit es mir mein Beruf erlaubte — ständig.

Am 25. Mai war ich auf dem Wege in das nahe Dorf. Mein Weg führte längs der Reisfelder dahin, wo 23 Störche, jeder für sich, der Frosch-

Jagd oblagen. Plötzlich ein lautes Geklapper. In einer Entfernung von 2—300 m sehe ich einen von anderwärts kommenden Storch nahen. Dieser Neuankömmling umfliegt mit Geklapper den ihm am nächsten stehenden Storch. Der umflogene Storch steigt klappernd auf umfliegt nun zusammen mit dem Fremden den wieder zunächst befindlichen Storch. Der dritte steigt gleichfalls auf, und nun umfliegen alle drei mit Geklapper den 4., 5., 6., 7., 8. — 23. Storch, das Umkreisen bei jedem Einzelnen wiederholend; schliesslich lassen sich alle 24 Störche, zu einem Trupp vereint, auf einer Wiese nieder, anfänglich laut, dann leise klappernd. Auf der Wiese verweilten die Vögel $\frac{3}{4}$ Stunden lang, ohne während dieser Zeit irgend eine Nahrung zu sich zu nehmen.

Ich hatte den Eindruck, als ob der fremde Ankömmling die Störche von den Reisfeldern zu einer Versammlung gerufen hätte. Laut Aussage der hiesigen Bevölkerung wiederholen sich solche Fälle häufig.

Für die grosse Nützlichkeit des Storches spricht folgender Fall. Auf Reisfeldern, welche unter Wechselwirtschaft standen, wurde Rotklee gesäet und dann im Sommer abgemäht. Das Mähen begann in den frühen Morgenstunden, — plötzlich kamen aus der Umgebung einzelne Störche herbeigeflogen, dann wieder neue und immer wieder Andere und liessen sich in unmittelbarer Nähe der Arbeiter nieder. Um 11 Uhr vormittag zählte ich auf den abgemähten Kleetafeln 154 Stück.

Die Störche, die sich in dieser Gegend besonderer Wertschätzung erfreuen, folgten den Mähern auf dem Fusse und säuberten die abgemähten Tafeln von den zahlreichen Feldmäusen. (Nebenbei bemerkt, reichte die Freundschaft und Zutraulichkeit der Störche sogar bis zum Brotsack der Arbeiter: einem Manne hatten sie auch das Brot verzehrt.)

Einen Storch beobachtete ich 1 Stunde lang bei der Nahrungssuche. In dieser Zeit verzehrte er 44 Mäuse, 2 junge Hamster und einen Frosch. Trotz dieser sehr reichlichen Nahrungsaufnahme konnte ich am Kropf keinerlei Veränderung bemerken, doch wurde ein Gewölle nach dem andern herausgewürgt. Nach der grossen Menge der Gewölle zu urteilen muss der Stoffwechsel ein sehr rascher sein. Die Beobachtung war genau, da ich bloss 6—7 Schritte von dem Vogel entfernt war.

Die Reisfelder sind auch der Sammelplatz der Störche vor Antritt ihrer Reise.

Vom 8. August angefangen vergrösserte sich der Storchbestand der Reisfelder von Tag zu Tag zusehends, sodass ich am 11. August auf dem Damm einer Reisparzelle 569 Störche zählte. Zwischen dem 11. und 20. August war die Höchstzahl erreicht. Während dieser Zeit besetzten die ununterbrochen ankommenden Störche den Damm einer 20 Hektar umfassenden Reisparzelle derart, dass Oberteil und Seiten des Dammes vor lauter Störchen nicht zu sehen waren. Die Störche kamen

in den frühen Morgenstunden auf die Reisfelder und auf die benachbarten Äcker, schlossen sich 11 Uhr, wenn die grosse Hitze begann, zu einem Schwarm zusammen und liessen sich auf dem Damm der 20 Hektar grossen Reisparzelle nieder.

Am 20. August gegen Abend sah ich einen Flug von 300—400 Störchen in der Richtung Versec ziehen. Vom 21. August angefangen verringerte sich ihre Zahl fortwährend, sodass am 1. September kein einziger mehr zu sehen war. Am 30. Sept. erschienen noch 2 Nachzügler, welche sich einige Tage lang aufhielten und dann weiterflogen. Die Störche zogen alle in südlicher Richtung.

Bánlak-Rizstelep (Kom.-Torontál) 6. Okt. 1930.

BÉLA VON KÁLMÁN.

Ungewöhnliche Ansammlung von weissen Störchen. In der Umgebung von Nagykanizsa, einem Gebiet von etwa 10.000 Hektar Ausdehnung, waren mir bloss acht brütende Storchpaare bekannt. Trotzdem beobachtete ich niemals so zahlreiche, verwittwet lebende, aber in Gesellschaft dem Heupferd-Fang obliegende Störche wie im vergangenen Jahr 1930. So erschienen am 23. Mai auf unseren Viehtriften 25—30 Stück, die von nun an alltäglich als gute Bekannte zu sehen waren. Ende Juni wuchs ihre Zahl nach Zuzug der ausgeflogenen Jungen auf 85 an.

Gelegentlich einer langen Eisenbahnfahrt, welche mich bis in die Tatra und auf einer anderen Linie wieder zurück führte, beobachtete ich bloss am 6. Juli 72 Exemplare bei Csobád (Kom. Abauj), was auch hier als auffallend frühe Ansammlung betrachtet werden kann. Ferner sah ich am 9. Juli bei Losonc 16 Stück, anderswo aber nirgends einen Storch.

JULIUS BARTHOS.

Zur Biographie des Storches. In Csízfürdő, wo ich den ungewöhnlich warmen und trockenen Sommer des Jahres 1930 verbrachte, betrachtete ich mit Besorgnis die beiden dort vorgefundenen Storch-Familien und musste mich oft fragen, was wohl diese Störche füttern können, da jeder Sumpf und jede Pfütze ausgetrocknet war. Am nächsten Tag sah ich die Störche auf den Stoppelfeldern die grossen Grillen fangen. Interessant war es zu beobachten, wie sie dieselben auffliegen bzw. aufspringen machten, um ihr Vorhandensein in Erfahrung zu bringen. Die Störche lüfteten ab und zu ihre Flügel, wie einen grossen Fächer. Die erschreckten Heupferde sprangen auf und konnten nun beim Niederfallen auf den Boden von den Störchen leicht gefunden werden. Ein einwandfreier Beweis für den Nutzen dieser Vögel auch hinsichtlich der Vernichtung der Grillen.

STEFAN MEDRECZKY.

Fledermaus im Magen des Wanderfalken. In das Präparatorium von RUDOLF FÁBA wurde aus Rieise (Kom. Zemplén) am 14. Dez. 1930 ein *Falco peregrinus* zum Ausstopfen geschickt, in dessen Magen sich die Überreste eines *Pterygistes noctula* Schreb. befanden. Meines Wissens war es bisher noch nicht erwiesen, dass der Wanderfalke die Fledermaus fängt, wenngleich ich bereits in meiner im Band 1925/26. der „Aquila“ erschienenen Mitteilung die Möglichkeit dieses Vorkommnisses erwähnt hatte. Wie ich dort berichtete, fand ich im Herbst 1925 und im März 1926 in Budapest neben den Mauern der Kőbánya-er kath. Kirche stellenweise Überreste von Fledermäusen, welche vielleicht der auf dem Turm zu speisen pflegende Wanderfalke fallen gelassen hatte; dann aber hörte ich auch erzählen, dass fallengelassene und noch lebende Fledermäuse dortselbst gefunden wurden. Der vorliegende Mageninhalt lässt es nun zweifellos erscheinen, dass der Wanderfalke auch die Fledermaus fängt. Unter unseren Falken war bisher bloss der Baumfalke als Fledermausjäger bekannt, welcher wie mehrmals beobachtet wurde, hierin viel Geschick an den Tag legt (V. CSÖRGEY, *Aquila* 1917 p. 270 und E. HESSE, *Journ. f. Ornith.*, 1919, p. 406.) Jedenfalls nimmt es nicht Wunder, dass Baum- und Wanderfalke, welche selbst Schwalben und Mauersegler fangen, auch die Fledermäuse zu erbeuten wissen, die doch zum Teil ähnlich fliegen wie die Schwalben. Da aber in unserem Klima die Fledermäuse weniger zahlreich vorkommen als in wärmeren Gegenden, dienen sie unseren Raubvögeln (sogar auch den Eulen — letzteren wegen ihrer besonderen Jagdmethoden bzw. wegen ihrer geringeren Geschicklichkeit, fliegende Beute zu fangen) mehr nur als *Gelegenheitsbeute*. In diesem Zusammenhang erwähne ich die interessante Angabe von G. Schrader über den kurzzeihigen Sperber (*Astur brevipes* Sev.), welcher in der Gegend von Smyrna im Monat August fast allabendlich Fledermäuse fing. (Th. Krüper: *J. f. Orn.*, 1869, p. 28.). Die erwähnten drei Raubvögel pflegen besonders auch gegen Abend auf fliegende Insekten Jagd zu machen, haben also um diese Zeit Gelegenheit, die einer ähnlichen Beschäftigung obliegenden Fledermäuse zu fangen. Regelmässig die Fledermausjagd ausübende Arten leben aber nur in den an Fledermäusen ausserordentlich reichen Tropen, wo sich gewisse Raubvogelarten in dieser Richtung geradezu spezialisiert haben; ein Beispiel hierfür haben wir an dem afrikanischen „Fledermausfangenden Habicht“ (*Machaerhamphus*). DR. NIKOLAUS VASVÁRI.

Massenhafte Vernichtung von Tauben durch den Wanderfalken. Auf dem Turm einer Kirche in Debrecen hält sich seit 2. Sept. 1930 ein *Wanderfalke* auf. Jeden Morgen zwischen 6— $\frac{1}{2}$ 8h schlägt er eine Taube, die er auf dem Gesims des Turmes verzehrt. Öfters beobachtete ich auch, dass er am Nachmittag ebenfalls eine Taube fing. In vielen

Fällen dauert das Rupfen und Verzehren einer Taube 1—1¼ Stunden. Tag und Nacht bringt er auf dem Turmgesims zu. Weder der Lärm der Stadt, noch das Geläute der Glocken vermögen ihn zu stören, ja nicht einmal der grelle Lichtschein, welcher nachts von den erleuchteten Zifferblättern der Turmuhr herrührt.

GEORG BÁRSONY.

Schaden der Elster im Weingarten. In meinem Weingarten bei Rendes am Balaton-See verursachten die Elstern im Sommer 1930 an den frühreifenden Traubenarten empfindlichen Schaden. Schon frühmorgens suchten sie die in den einzelnen Parzellen zerstreut stehenden Muskateller und Madelaine-Stöcke auf und dezimierten dieselben gründlich. Ganze Hengel wurden vollständig kahl gefressen und die frühe Traubenernte wäre bis zur letzten Beere geplündert worden, wenn ich nicht von dem Jagdgewehr Gebrauch gemacht hätte. In den Mägen der erlegten Elstern fand ich immer die Traubenschalen und die Kerne, letztere jedoch im Vergleich zu den Schalen stets in geringerer Anzahl. So konstatierte ich z. B. in dem einen Mageninhalt 4 Schalen, aber bloss einen einzigen Kern. Es hat den Anschein, als ob die Kerne als Exkremente entleert, die häutigen Schalen aber in den Gewöllen ausgespiesen würden.

Im übrigen konnte ich mich nicht genug über die Geschicklichkeit wundern, mit welcher die Elstern auch die an den verstecktesten Orten befindlichen frühreifen Trauben fanden. Es gab Parzellen, auf denen bloss ein einziger derartiger Stock stand, und wurde dieser ebenso gefunden wie die gruppenweise gepflanzten. Unreife Trauben wurden nicht angerührt und die unreifen Beeren einer und derselben Traubenart stehen gelassen. Da die Elstern keinen Unterschied machten zwischen den würzigen Muskateller-Trauben und der gewöhnlichen „Madelaine“, muss ich annehmen, dass sie sich bei der Auswahl der reifen Beeren von dem Gesichtssinn leiten liessen, eventuell von dem Tastsinn der Mundhöhle.

Als Schreckmittel hing ich hie und da eine erlegte Elster in der Nähe des Wohnhauses an einer Stange auf, derart, dass ich mich unbenutzt auf Schussdistanz anschleichen konnte. Dieser Kadaver wurde manchmal von einem ganzen Schwarm Elstern umkreist, die einen derartigen Lärm machten, dass ich sofort aufmerksam wurde und oft einige Exemplare erlegen konnte.

JAKOB SCHENK.

Grosser Buntspecht als Obstfresser. Sobald in meinem Garten die Maulbeeren zu reifen begannen, erschien täglich auf dem Maulbeerbaum ein grosser Buntspecht und verzehrte die Beeren. Später stellte er sich täglich bei den reifen Kirschen ein und kam so lange, bis die letzte Kirsche verzehrt war.

LUDWIG MOLNÁR M o l n a s z e c s ő d.

Berauschte Kirschkernebeisser. In einer Notiz mit vorstehender Überschrift äussert KOLOMAN WARGA (Aquila Jahrg. 1925/26. p. 296) die Vermutung, dass die Kirschkernebeisser, welche die Kerne abgefallener Beeren von *Prunus padus* fressen, in einen Rauschzustand geraten, da sich in den Beeren nach dem Abfallen Alkohol entwickelt, oder dass diese Tiere durch das im Kern enthaltene bittere Mandelöl vergiftet werden. Hierzu kann ich folgende Beobachtung mitteilen. Vor einigen Jahren hörte ich im Spätsommer die erregten Rufe einiger Kernbeisser, die sich an den Beeren eines in der nächsten Nähe meiner Wohnung stehenden *Prunus padus* gütlich taten. Plötzlich flog einer dieser Vögel mit solcher Gewalt wider meine Haustüre, dass er tot niederfiel. Einen Raubvogel oder irgend ein andere Schrecken erregende Erscheinung konnte ich nicht wahrnehmen. Zwei Tage nach diesem Vorfall flog ein Kirschkernebeisser durch das offen stehende Fenster in's Zimmer herein, stiess gegen die Wand und fiel auf den Fussboden. Ich hob den Vogel auf, der sich nach kurzer Zeit wieder soweit erholte, dass er davonfliegen konnte. Schon damals fiel mir das sonderbare Gebaren der Kirschkernebeisser auf, die in einem abnormalen und unerklärlichen Erregungszustand zu sein schienen. Wäre mir von den Vermutungen des Ornithologen WARGA etwas bekannt gewesen, hätte ich durch genaue Untersuchung des Mageninhalts der beiden Kernbeisser vielleicht etwas zur Klärung der oben erwähnten Frage beitragen können.

Bad-Homburg.

E. GARNIER.

Überwinterung eines *Motacilla alba* Paares in der Nähe von Bienenständen. Bei dem Wächterhaus Nr. 6412 der Eisenbahnlinie Nagykanizsa-Murakeresztúr überwinterten 1930/31. in unserer Gegend zum erstenmal zwei weisse Bachstelzen. Das Überwintern wurde dadurch ermöglicht, dass der Weichensteller eine Bienenzucht mit 46 Körben hatte, deren abgestorbene Insassen (schätzungsweise 1.5% oder 6.000 Stück) den beiden Bachstelzen und noch mehreren Kohlmeisen als Nahrung dienten. Obgleich der Weichensteller an diesem Orte schon seit 28 Jahren Bienenzucht betreibt (in der Nähe von Wiesen und Tümpeln), war ihm das Überwintern von weissen Bachstelzen bisher noch nicht vorgekommen.

Diese Vögel durchstreiften während des Winters, auf Grund meiner Feststellungen, ein Gebiet von etwa 50 Hektar. Dass ich von ihrem Überwintern Kenntnis hatte, war auch aus dem Grunde gut, weil ich ansonsten meine am 8. März 1931 gemachte Beobachtung irrtümlich als zu frühes Ankunftsdatum aufgezeichnet hätte.

JULIUS BARTHOS.

Bachstelze füttert einen flüggen Kuckuck. In dem „Nagyerdő“ bei Debrecen beobachtete ich eine weisse Bachstelze, welche vom

18. bis 22. August 1930, also 5 Tage hindurch, einen jungen flüggen *Kuckuck* fütterte. Wenn die Bachstelze 8—10 Minuten verspätete, wartete der Kuckuck mit lebhaften Piepen auf die Nahrung, welche aus Raupen und Heupferden bestand. An der Fütterung beteiligte sich bloss die eine Bachstelze; den anderen Gatten konnte ich nicht zu Gesicht bekommen.

GEORG BÁRSONY.

Beobachtungen an Kuckuck-Jungen. Mehrere Jahre hindurch hatte ich Gelegenheit, das Wachstum des jungen Kuckucks unter sehr günstigen Verhältnissen zu beobachten. Die Jalousie-Fenster unseres Sommerhauses sind bevorzugte Nistplätze von *Erithacus phoenicurus* und es vergeht kaum ein Jahr, wo nicht wenigstens ein Paar der Gartenrotschwänze dort brütet. Vor Jahren kam es nicht selten vor, dass der *Kuckuck* sein Ei in das zwischen den Fenstern befindliche Nest legte. Den heranwachsenden jungen Kuckuck konnte ich aus dem Zimmer bequem beobachten und auch mehrere photographische Aufnahmen machen.

In vier oder fünf Fällen legte der Kuckuck sein Ei in das Gartenrotschwanz-Nest. In einem einzigen Falle lagen, soweit ich mich erinnern kann, nach Ausschlüpfen des jungen Kuckucks zwischen den aus dem Nest herausgeworfenen Eiern auch zwei frisch geschlüpfte tote Vöglein. In den übrigen Fällen lagen bloss hoch bebrütete, offenbar kurz vor dem Ausschlüpfen befindliche Eier neben dem Neste.

Um mich zu vergewissern, ob der kleine Kuckuck die übrigen Eier aus dem Neste herauswerfe, oder der Brutvogel, legte ich ein Ei neben den Kuckuck in das Nest zurück und beobachtete hinter dem Vorhang, was weiter geschah. Das Ei rollte unter das Kuckuck-Junge, wodurch sich dieses nicht im mindesten stören liess. Die mit Futter herbeifliegende Vogelmutter bemerkte, obwohl äusserlich nichts auffiel sofort die Veränderung. Sie setzte sich auf das Nest, scheinbar um ihre Kinder zu erwärmen, und bloss eine sehr kleine Bewegung ihres Körpers verriert, dass sie etwas tat. Nach einigen Augenblicken rollte dann plötzlich vorne das Ei heraus. Dasselbe geschah, wenn ich mehrere Eier in das Nest zurücklegte: sie wurden der Reihe nach von der Vogelmutter herausgeworfen. Es kann also für mich kein Zweifel darüber bestehen, dass die Eier oder die Jungen nicht von dem ohnehin hierzu zu schwachen Kuckuck, sondern vom Muttervogel aus dem Neste herausgeworfen werden. Aber offenbar nur dann, wenn dieselben infolge der Zudringlichkeit des kleinen Schmarotzers zugrunde gegangen sind.

Das Kuckuck-Ei wird stets etwas früher ausgebrütet als die übrigen Eier des Geleges. Von einem Weiterbrüten kann nun nicht mehr die Rede sein, denn der hungrige, bettelnde Kuckuck nimmt die Ziehelnern ganz in Anspruch. Die übrigen Eier kühlen aus und die vor dem

Ausschlüpfen stehenden kleinen Vögel gehen zu Grunde. Dasselbe Geschick ereilt auch die Jungen, welche eventuell gleichzeitig mit dem Kuckuck ausgebrütet wurden; der stärkere, sich immer vordrängende, ewig um Futter schreiende Kuckuck nimmt ihnen jeden Bissen weg.

Interessant ist, dass man im Nest des Gartenrotschwanzes nach Ausfliegen der Jungen oft ein unbefruchtetes Ei findet, während bei Vorhandensein eines jungen Kuckucks die Vogelmutter, wie oben beschrieben das Ei sofort entfernt.

Der junge Kuckuck ist derart gefrässig, dass die Zieheltern nur mit äusserster Anstrengung die für ihn nötige Nahrung beschaffen können. Manchmal hatte es den Anschein, als ob die Vogelmutter eine List anwende; sie flog in rascher Aufeinanderfolge vier-fünfmal auf einen nahen Vogelkirschbaum (*Prunus Padus*) und brachte jedesmal eine ziemlich grosse schwarze Beere.

Ich halte die Veröffentlichung meiner Beobachtungen für nötig, weil ich kürzlich in einer deutschen Jagd-Zeitschrift widersprechende Beobachtungen fand. Vermutlich hatte es dieser Beobachter mit einem schon entwickelteren jungen Kuckuck zu tun, welcher imstande war die unangenehmen „Fremdkörper“ aus dem für ihn allzu engen Neste zu entfernen.

In den letzten Jahren ging die Zahl der in Gartenrotschwanz-Nester legenden Kuckucke stark zurück, wodurch der Bestand der Gartenrotschwänze, welcher durch den allzu ausgiebigen Kuckuck-Besuch Einbusse erlitten hatte, wieder in erfreulicher Weise vermehrt wird.

ANDREAS ZSINDELY.

Wendehals als Vernichter der Blaumeisenbrut. Es ist allgemein bekannt, dass *Jynx torquilla*, falls er keine passenden Nisthöhlen finden kann, einfach die Nester anderer kleiner Höhlenbrüter, besonders der Meisenarten, okkupiert. Am 25. 1929 war ich in Nagycsákány Augenzeuge einer ähnlichen, aber doch in gewissem Sinne sehr abweichenden und nicht alltäglichen „Ausquartierung“. Am Nachmittag dieses Tages wurde ich auf zwei *Parus caeruleus* aufmerksam, die in der Nähe ihres Nestes in einer Weide verzweifelt schreiend hin und her flogen und manchmal einen Augenblick in die Öffnung der Höhle hineinguckten. Plötzlich kommt aus der Höhle ein Wendehals hervor, im Schnabel ein kleines, fast ganz nacktes Vogeljunges bringend, welches er mit einem heftigen Ruck wegschleudert. Er bemerkt mich inzwischen, bleibt einen Augenblick regungslos und fliegt dann fort. Ich tat das Junge in das Nest zurück, worauf die Alten, als ob nichts geschehen wäre, die Fütterung fortsetzten. Am nächsten Tag fand ich sämtliche Blaumeisen-Jungen leblos unter dem Baum liegen. An jedem waren mehrere blutige Wunden zu sehen.

besonders am Hals und Flügelansatz, die von dem Schnabel des Wendehalses herrührten. Etwa zwei Wochen später untersuchte ich die Höhle und fand, dass der Wendehals sie noch immer nicht bezogen hatte; am 22. Juni schliesslich fand ich ein paar Tage alte Siebenschläfer-Jungen darin.

JOSEF WALZEL.

Bemerkung. Die oben erwähnte „Ausquartierung“ ist leider keine seltene Erscheinung und man muss froh sein, wenn sie bloss auf eine einzelne Familie beschränkt bleibt, denn häufig kommt es vor, dass einzelne Wendehälse sich in der Wahl des Brutplatzes so schwer entscheiden können, dass sie mehrere Gelege vernichten, bevor sie sich endlich irgendwo einrichten. Auf der Versuchsstation unseres Institutes, auf der Margareten-Insel, hatte ich auch einen solchen Wendehals, der mehrere Meisen- und Feldsperlingnester durchwühlte oder gar samt den Eiern zum Flugloch herauszerterte, bis er sich irgendwo niederliess. Es ist noch ein Glück, dass diese schlechte Gewohnheit nicht die Eigenart jedes Exemplares ist. Die eine Massnahme zur Abwehr des Schadens ist folgende: Wenn bis zur Ankunft der Wendehälse unsere Nisthöhlen bereits sämtlich besetzt sind, hängen wir für die neuen Ankömmlinge noch einige leere Höhlen auf. Es können aber Fälle eintreten, wo nur durch Abschuss der auffallend aggressiven und ratlosen Wendehälse die alten Bewohner gerettet werden können.

TITUS CSÖRGEY.

Beobachtungen an Nisthöhlenbewohnern. Der Vorstand der Stadt Győr liess Ende März 1928 150 Stück Nisthöhlen aushängen, hauptsächlich in den Stadtparks. Bei der Reinigung der Höhlen Ende September fand ich in 16 Höhlen *Meisen*-nester, 10 waren leer, in den übrigen hausten *Sperlinge*; in dem einen Nest waren noch zwei flügge Junge. In sechs Höhlen fand ich *Fledermäuse*; diese zogen erst nach Beendigung des Brutgeschäftes dort ein. In mehreren Höhlen waren *Laubfrösche*. Die in diesem Jahre neu hergestellten 42 Höhlen gedenke ich nicht in den öffentlichen Parks, sondern bei Wohnhäusern anzubringen, da nach meinen bisherigen Erfahrungen dort eher Meisen einziehen werden. Die Fluglochweite der Höhlen betrug 30 mm, doch wurden fast sämtliche Fluglöcher durch die *Spechte* erweitert.

Ich hatte Gelegenheit, die zahlreichen Gefahren zu beobachten, denen die *Meisen* nach glücklicher Erwerbung einer Wohnung noch ausgesetzt sind. In der einen Höhle blieben 12 Eier liegen, — die Eltern waren zugrunde gegangen. In einem andern Falle verunglückte der eine Gatte, und die Eier wurden von dem allein gebliebenen andern Gatten ausgebrütet. Beim Ausfliegen fielen von 5 Jungen 2 herab, welche, obwohl wieder ins Nest zurückgelegt, doch eingingen. In dem einen Nest gingen infolge Eindringens von Regen durch den undichten Höhlendeckel 6 Eier zu Grunde. Wieder anderswo flogen 12 Junge aus, aber ein heftiger Gewitterregen warf eins zu Boden; ehe wir es retten konnten, fiel es einer Katze zum Opfer.

Eine Höhle, in welche ich eine Hand voll Sägespäne getan hatte, wurde von *Blaumeisen* bezogen; diese warfen jedoch die Sägespäne

restlos aus der Höhle heraus! In eine andere Höhle ging ein *Haussperling*-Weibchen, doch konnte es durch die enge Öffnung nicht mehr herauskommen und wurde so etwa drei Tage hindurch von dem Männchen gefüttert. Sobald die Höhlen gereinigt waren, machten die Sperlinge von neuem ein Nest für den Winter hinein.

BLASIVS MAJOR.

Durch Vipern getötete Raubvögel. Wie aus Besztercebánya berichtet wird, wurde bei einer Herbstjagd ein in einem Gebüsch zappelnder Adler erbeutet. Der getötete Adler hielt in seinem Schnabel eine Viper, die er beim Schwanz gefasst hatte. Die Schlange lebte jedoch und biss sich in die Brust des Vogels ein. Meiner Ansicht war entweder der Adler jung und unerfahren, oder aber war die Viper beim Versuch, sich zu verstecken, so behende, dass der Adler sie bloss beim Schwanz erwischen konnte und so den tödlichen Biss erhielt.

Ich teilte diesen Fall Herrn ALEXANDER HRABÁR mit, welcher Ähnliches erfahren hat. Er fand nämlich bei der Untersuchung von Raubvogelhorsten in dem einen Horst eine Viper u. daneben einen toten Bussard liegen.

STEFAN MEDRECKZY.

Kampf auf Leben und Tod zwischen *Buteo communis* und *Syrnium aluco*. Am 24. Januar 1929 wurden in dem Walde bei Sajószentpéter ein Mäusebussard und ein Waldkauz gefangen, welche miteinander verschlungen waren. Der Bussard versuchte zu entfliehen, aber der Waldkauz liess ihn nicht los, sodass beide gefangen wurden. Der betreffende Beobachter war nicht Augenzeuge des beginnenden Kampfes. Er sah im Vorübergehen bloss, dass zwei Vögel auf dem Boden kämpften. Der Eule waren beide Augen ausgehackt, der Kopf und Nacken von den Krallen des Gegners über und über zerrissen; nach ein paar Minuten ging sie auch ein. Nach dem Abbalgen zeigten sich an dem Schädel die Spuren eines schrecklichen Kampfes. Die Schädeldecke war an mehreren Stellen durchbohrt. Dem *Bussard* war der linke Fuss vollständig gelähmt und hing kraftlos herab, als ob der Schenkelknochen zerbrochen wäre. Ausserdem war der rechte Flügel des Bussards von den spitzen Krallen der Eule ganz durchlocht und ebenfalls derartig gelähmt, dass der Vogel im Zimmer niedergesetzt, nicht fliegen konnte. Der Magen des Bussards war vollkommen leer. Höchstwahrscheinlich trieb ihn der Hunger dazu, eine Eule anzugreifen.

LADISLAUS NAGY.

Vom Hühnerhabicht geschlagene Sumpfohreule. Am 20. Januar 1927 jagte Likörfabrikant KARL V. KENYERES mit einem Freund auf dem Felde bei Prázsmár (Komitat Brassó). Da plötzlich sahen sie einen *Hühnerhabicht* in reissendem Fluge einer fliehenden *Sumpfohreule* nachjagen.

Es gelang dem Verfolger, sein Opfer einzuholen und in der Luft zu schlagen. Beide Vögel stürzten zu Boden. Herr Kenyeres konnte sich unter Ausnützung einer Deckung anschleichen und aus grosser Entfernung auf den Habicht, welcher auf seiner Beute stand, einen Schuss anzubringen. Der Habicht blieb, von einem einzigen Schrotkorn getroffen, im Feuer liegen, während die durch den Schuss nicht verletzte Eule bereits in den Fängen ihres Mörders ausgelitten hatte.

HANS SALMEN.

Auf den Lockvogel stossende Kornweihe. Auf dem Speisezettel der *Kornweihe* (*Circus cyaneus* L.) stehen auf Grund der Mageninhaltuntersuchungen grösstenteils Mäuse und andere Nager, und bloss in kleinerem Masse auch Vögel. JULIUS BITTERA fand bei 71 untersuchten Exemplaren in den Mägen von 28 Stücken Vögel, u. zw.: 2 *Alauda*, 2 *Turdus*, 2 *Fringilla*, 4 *Passer* sp., 1 *Ligurinus chloris*, 4 *Emberiza citrinella*, 7 *Perdix cinerea* und 10 andere Vögel. GEORG RÖRIG fand bei 59 Exemplaren 14 Vögel (3 *Perdix*, 1 *Turdus*, 6 *Alauda arvensis*, 2 *Ligurinus chloris*, 2 Kleinvögel); STEFAN CHERNEL bei 8 Exemplaren 1 *Emberiza citrinella*; W. LEISEWITZ bei 11 Exemplaren 1 *Alauda arvensis*, 1 *Fringilla coelebs*, 1 *Perdix cinerea*; — schliesslich LEU in den von ihm untersuchten Stücken Reste von *Sturnus vulgaris* und *Emberiza citrinella* (s. Aquila, 1914. p. 235.) BITTERA betont in seiner Abhandlung, dass die Kornweihe viele Vögel erbeutet, diese aber in der Luft nicht fangen kann. Die von ihm untersuchten Mageninhalte stammen aber mit Ausnahme von 3 Stück durchwegs aus den Wintermonaten, wo also die Kornweihe bloss alte oder vollständig entwickelte Vögel erbeuten kann, und zwar zum überwiegenden Teil doch nur in der Luft. Ein Beispiel hierfür ist folgender Fall. Am 28. II. 1929 hatte mein Helfer bei den Beringungsarbeiten sein Fangnetz bei der Gemeinde C s e p e l (Kom. Pest) aufgestellt. Plötzlich stiess ein altes *cyaneus* ♂ derart blitzschnell und geschickt auf den in die Höhe gezogenen Lockvogel (*Carduelis elegans* Steph.), dass dieser meisterhafte Angriff selbst einem Sperber alle Ehre gemacht hätte. Durch rasches Zuziehen des Netzes gelang es, den Attentäter zu fangen. Sein Flügel mass 35·5, der Schwanz 24 cm. Aus diesem lehrreichen Fall können wir schliessen, dass die erfahrene und geschickte Kornweihe wie auch sonstige Weihenarten einen weniger geschickten oder ungenügend entwickelten, vielleicht auch schlecht genährten oder erschöpften Vogel in gewissen Fällen auch im Fluge fangen kann.

KOLOMAN WARGA.

Ob Vögel auch an Milzbrand erkranken? Im Jahrgange 1922 p. 198 der Aquila veröffentlichte Heinrich Schenk eine Notiz über das Auffinden kranker und verendeter Mäuse- und Rauhfuss-Bussarde, wobei er an einzelnen Exemplaren eine krebsartige Vereiterung im Rachen

konstatieren konnte, welche die Tiere in der Nahrungsaufnahme verhindert hatten. Schenk wusste sich die Ursache dieser Krankheit nicht zu deuten, indes ich, im gleichen Falle bei gefangenen Vögeln, eine Aufklärung gefunden zu haben glaube.

Obwohl unsere gefangenen Raubvögel — schon jahrzehntelang — sich stets vollkommener Gesundheit erfreuen, erkrankten plötzlich zwei noch unausgefiederte Zwergadler an stark anschwellenden und sehr übelriechenden Vereiterungen im Rachen. Obwohl ich den Hals durch Bepinseln zu desinfizieren versuchte, wurde die Krankheit nicht besser, sodass die Adler auch nicht das kleinste Stückchen Fleisch schlucken konnten und bald eingingen.

Auf mein Nachforschen erfuhr ich, dass unsere sämtlichen Adler und Hunde, aus Versehen mit Fleisch eines milzbrandkranken Rindes gefüttert worden waren und während die Hunde, sowie die kräftigen See- und Kaiseradler ihre, in dieser Hinsicht bekannte, Immunität bewahrten, so scheinen die schwächeren und jungen Zwergadler doch dieser Krankheit erlegen zu sein. Es ist daher wohl anzunehmen, dass die Bussarde sich auf ähnliche Weise ihre Krankheit holten.

SILVIA VON SPIESS.

Sonderbares Benehmen des Grünspechtes. Gelegentlich eines Jagdanzuges bei Szemeretelep am 5. August 1929 wurde ich auf Flaubert-Schüsse und Spechtschreie aufmerksam und entdeckte zwei Taugenichtse, welche ein *Grünspecht*-Weibchen verwundet hatten. Dem in taumelndem Fluge abstreichenden Weibchen folgte der männliche Grünspecht, jedoch nicht zu dessen Schutz. Denn sobald er den verwundeten Vogel eingeholt hatte, versetzte er ihm einen derart heftigen Schlag ins Genick, dass dieser sofort tot war. Nachdem ich die Strolche entsprechend bestraft hatte, nahm ich den Vogel zum Präparieren mit nach Hause und konnte feststellen, dass der heftige Schnabelhieb den zweiten Halswirbel getroffen hatte.

Dieser Fall ist aus dem Grunde interessant, weil ich beim Grünspecht einen ganz analogen Fall auch vor 10 Jahren bei Alberti-Irsa beobachtete.

GÉZA K. SZENTPÉTERY.

Sonderbares Benehmen eines Neuntöters. Zu obigem Artikel möchte ich aus meinem Tagebuch folgende Notiz vom 25. V. 1925 wörtlich wiedergeben :

„... Hausmann schoss ein *Lanius collurio* ♂, welches noch etwa 20 Schritte weiterflog und dann mitten auf die Strasse niederfiel. In demselben Augenblick flog aus einem Weissdornbusch ein anderes ♂ herzu und stürzte sich auf den sterbenden Vogel. Von weitem sah es aus, als ob der zweite Vogel seinem so plötzlich niedergefallenen Kameraden

beim Aufstehen helfen wolle. Beim Nähertreten bemerkten wir jedoch, dass der Würger den Schädel seines toten Gafährten mit dem Schnabel derart unliebsam bearbeitete, dass der sonst wunderschön geschossene Vogel nicht präpariert werden konnte.“

HANS SALMEN.

Die Spechte als Ankündiger des Sperbers. Auf meinen Wein- und Obstpflanzungen in Kecskemét-Lakytelek habe ich zahlreiche Nisthöhlen für die *Meisen* ausgehängt. Eines der grössten Hindernisse einer stärkeren Vermehrung dieser Vögel ist der *Sperber*, welcher sich im Winter in grosser Zahl einstellt. In der Tannengruppe meines Gartens fand ich in jedem Winter die Überreste von 15—20—30 geschlagenen Meisen, und 1928 gelang es mir 7 Sperber zu erlegen. Hierbei waren mir die dort ansässigen Spechte (*Grünspecht* und *Grosser Buntspecht*) sehr behilflich. Diese bemerken das Nahen des Sperbers viel früher als die Meisen und lenken durch ihr Benehmen die Aufmerksamkeit des Jägers auf diesen Raubvogel. An die dem nahenden Sperber gegenüberliegende Seite des Baumstammes fest angedrückt, blicken sie in unverkennbarer Verzweiflung auf den Menschen, wie wenn sie ihn um Hilfe bitten würden. Ein Specht liess mich bei einer solchen Gelegenheit bis auf 2 Meter herankommen. Auf den Schuss, mit welchem ich den Sperber herabholte, reagierte er gar nicht und tat sich nachher an dem für ihn aufgehängten Speck gütlich.

DESIDERIUS MURAKÖZY.

Bemerkung. Die Spechte fliehen gewöhnlich vor dem Sperber mit entsetztem Schreien und in raschem Fluge; wenn sie aber doch eingeholt werden, suchen sie sich seinen Stössen dadurch zu entziehen, dass sie rasch um den Baumstamm herum laufen. Ihr weiter oben geschildertes — abweichendes — Betragen lässt sich mit der teilweisen Domestizierung, mit ihrem Hinziehen in die Nähe des Menschen erklären. Dafür geben auch andere Vogelarten Beispiele. So z. B. die an den Menschen gewöhnte *Haubenlerche*, welche sich vor dem Sperber auch schon unter die Füsse der vor den Wagen gespannten Pferde geflüchtet hat.

RED.

Die Ausscheidung der Bürzeldrüse der Wiedehopf-Jungen ein Schutzmittel. Bei der Beobachtung der in Csömör auf dem Dachboden unseres Stalles brütenden *Wiedehopfe* (*Upupa epops L.*) machte ich die Erfahrung, dass die Jungen, wenn sie angefasst werden, aus ihrer Bürzeldrüse einen schwärzlichen, sehr unangenehmen, nach Ammoniak riechenden Saft auf unsere Hand spritzen.

HEINROTH scheint Recht zu haben (Die Vögel Mitteleuropas. Bd. I. S. 292—297), wenn er schreibt, dass die jungen Wiedehopfe im Zustande der Angst wahrscheinlich ihre von zahlreichen Muskelbündeln umschlossene Bürzeldrüse zusammenziehen und deren Inhalt in Form eines stinkenden Strahles entleeren können. Es kann — laut HEINROTH — angenommen werden, dass diese Fähigkeit ein Schreck- und Abwehr-

mittel ist. Ich habe, ebenso wie HEINROTH wiederholt beobachtet, dass die Jungen dem Nahenden ihr Hinterteil entgegenhalten, sich also gleichsam zur Verteidigung vorbereiten.

Ich bemerke jedoch, dass ich bloss in Anlehnung an die Daten aus der Literatur die „Bürzeldrüse“ der jungen Wiedehopfe als Trägerin jenes übelriechenden schwarzen Stoffes betrachte. In Wirklichkeit schien es vielmehr, als komme derselbe aus der Kloake. Auch der Kot der Wiedehopfjungen ist manchmal lang, dünn, zylindrisch, und oft von genau derselben Färbung wie die stinkende Ausscheidung, in diesem Falle auch ebenso übelriechend. Zur vollständigen Klärung dieser Frage bedarf es noch eingehender Untersuchungen.

Zweifellos ist, dass der Gestank, welchen die Jungen verbreiten, einzelne Feinde abschreckt. Auf dem Dachboden unseres Stalles, wo die Wiedehopfe seit Jahren brüten, hausen ständig 2—3 Katzen. Mehr als einmal jagte ich die Katzen vom Dachboden herab, wenn ich hinaufging, um nach den Wiedehopfen zu sehen. Auf 8—10 Schritt Entfernung lag die Katze und nahm von den Vögeln nicht die geringste Notiz, trotzdem diese ständig Rufe hören liessen und abwechselnd zu der Dachluke trippelten, wo die Alte Futter hereingab. Ebenso augenfällig war es, dass sich die Wiedehopfe um die Katzen in keiner Weise kümmerten.

Höchstwahrscheinlich können nicht nur die Katzen, sondern auch andere vierfüßigen Räuber den Geruch der Wiedehopfe nicht vertragen. Die Säugetiere sind im allgemeinen gegen unangenehme Gerüche ziemlich empfindlich. So pflegt man den Maulwurf von den Blumenbeeten fernzuhalten, indem man Fetzen in *Oleum animale foetidum* taucht und in die Kanäle des Maulwurfs stopft. Selbst der Iltis dürfte in dieser Beziehung nicht ganz unempfindlich sein.

Mit dem Wachstum der jungen Wiedehopfe pflegt auch die nächste Umgebung ihres Aufenthaltsortes immer stinkiger zu werden. Nach dem Ausfliegen der Jungen verschwindet der Geruch bald.

DR. HEINRICH DORNING.

Über die Stimmen einiger Vögel. *Kuckuck.* Der Kuckuck ändert seinen gewöhnlichen Ruf „ka-ku“ oder „ha-hu“ manchmal insofern ab, dass er die zweite Silbe ganz verschluckt oder wenigstens sehr schwach betont. So hörte ich ihn am 21. Mai 1921 wie folgt rufen: „ha-g“. Manchmahl macht er's genau umgekehrt: er verdoppelt die erste Silbe. Am 7. Juni 1924 rief er in Csömör so: „ka-ha-ku, ha-ha-hu.“ Diese letztere Variation mag wohl nicht so selten sein, denn die slowakischen Landleute von Csömör verspotteten sich gegenseitig damit, dass dieser Kuckuckruf Folgendes bedeute: „Kutya-tót, Kutya-tót“.

Wiedehopf. Der Ruf des Wiedehopfes ist gewöhnlich dreisilbig : „hup, hup, hup.., Ich hörte aber auch schon zwei- und viersilbige Rufe. Einmal, am 16. Juli, traf ich vier Wiedehopfe an. Die beiden Alten führten zwei flügge Junge. Die Jungen liessen dünne, pfeifende Laute vernehmen, die in Buchstaben ausgedrückt etwa so lauteten : „czririi, czririri.“

Pirol. Ende Juli, wenn die alten Goldamseln mit ihren Jungen zusammen ausfliegen, lassen sie ausser dem bekannten kreischenden „kreits“ auch noch lispelnde, zischende Töne vernehmen. Diese erinnern an den Gesang des Laubvogels, jedoch in kürzerer und stärkeren Art. Ich hörte diese Töne wie „szrrr,“ oder „szirrr“, welches gegen Ende noch kräftiger wird.

Turteltaube. Das Girren der Turteltaube beobachtete ich in drei wesentlich von einander verschiedenen Formen. Die erste : „Kruuh, kruh, kruh“ oder „kruuh, kru, kru, kru“ oder „kruuh, kruuh, kruuh, kruuh“. Die zweite Form weicht im Rhythmus ab, denn sie besteht aus einer langen und zwei kurzen Silben. Sie klingt so :

„Kruuh, kru-kru“ oder „Kruuh, kru-ku“. Diese beiden Variationen kann man zu jeder Zeit hören. Erstere pflegt tiefer, letztere höher zu sein. Da bei den Haustauben — besonders im Zank mit fremden Tieren — auch das Weibchen girrende Laute vernehmen lässt, wäre die Beobachtung erwünscht, ob das Weibchen der Turteltaube nicht girrt, und wenn ja, ob es sich nicht um eine der obigen Variationen handelt.

Im Juni lässt die Turteltaube, wenn auch selten, einen dritten Ruf hören. Dieser ist hart, und rasch im Takt : „Krr, krr, krr, krr“.

DR. HEINRICH DORNING.

Johann Csató's Abhandlung über Vogelschutz. Die erste ungarische Arbeit über Vogelschutz war unseres Wiessens bisher Graf KOLOMAN LÁZÁR's Abhandlung „Unsere nützlichen und schädlichen Vögel“, erschienen im Jahre 1873. Auf dem anno 1864 zu M a r o s v á s á r h e l y abgehaltenen X. Kongress der Ungarischen Ärzte und Naturforscher, u. zw. am 31. August, verlas JOHANN CSATÓ seine Abhandlung „Die Bedeutung der Vögel im Haushalte der Natur“. Laut Sitzungsprotokoll, veröffentlicht auf Seite 65, „wies der Verfasser in zahlreichen Beispielen auf den Schaden hin, welcher durch die Vernichtung der Vögel sowohl der allgemeinen Gesundheit als auch den Bodenprodukten erwächst. Sein Vortrag wurde mit Interesse verfolgt. Auf Wunsch des Verfassers wurde jedoch von der Drucklegung des Vortrages abgesehen, obgleich die Veröffentlichung desselben im Jahresbericht beschlossen worden war“. Diese Abhandlung von CSATÓ, wäre die erste ungarische Arbeit auf dem Gebiete des Vogelschutzes gewesen und es ist nur zu bedauern, dass durch die Bescheidenheit des Autors die ungarische ornithologische Literatur um einen

jedenfalls wertvollen Beitrag ärmer geblieben ist. CSATÓ war damals 31 Jahre alt, hatte also auf Grund seiner ornithologischen Studien und Beobachtungen gewiss eine reife, wohldurchdachte Arbeit geschrieben.

JAKOB SCHENK.

Ein Beizfalke des Königs Nikita von Montenegro. Am 8. April 1931 erlegte ich in der Nähe von Gyömrő im Walde von Péteri ein ♀ des Wanderfalken, welches an einem Fange ein Silbertäfelchen trug. Auf der einen Seite desselben war die Jahreszahl 1914, auf der anderen der Name und das Wappen des Königs Nikita eingraviert. Der interessante Fund wurde in der Tagespresse bekannt gegeben und berichtete dann JOHANN ARANY, der im Jahre 1916 gelegentlich der Eroberung von Cetinje als Feld-Polizist zugegen war, dass er dort von mehreren Zivilpersonen die Kunde erhielt, dass sich im Königlichen Palais ein zur Jagd abgerichteter Beizfalke befinde. Trotz sofortigem Nachsuchen konnte er jedoch der Falken nicht auffinden und ist es daher sehr wahrscheinlich, dass der Heger des Vogels demselben nach der feindlichen Besetzung die Freiheit gab. Der Vogel welchen ich nach 15 Jahren erlegen konnte, war mindestens 17 Jahre alt im Falle, dass derselbe als Nestling in den königlichen Hof zu Montenegro gelangte.

JULIUS KOLTAY.

Kócsagvédelem — Természetvédelem.

1929—31 évi jelentés.

Irta: SCHENK JAKAB.

A legutóbbi jelentésben említett védterületek, úgymint: Kisbalaton, Ürbő, Bócsa, FRIGYES kir. hereg sátorhelyi uradalma, a báttaszéki alapítványi uradalom és a kalocsai érseki uradalom 1929—31-ben is megvoltak.

A kisbalatoni gémtelep madárállománya változatlanul kedvező, amennyiben a mocsárban mind több és több füzes keletkezik, melyek nagyon szívesen fogadott fészkelőhelyeknek bizonyultak. Ennek következtében különösen a bakesók száma örvendetesen gyarapodott. Sajnos, hogy a kócsagról ezt már nem mondhatjuk el, mert annak száma megint fogyott. 1930-ban 7 párt láttak. 1931-ben szándékosan nem állapítottuk meg a számukat, nehogy zavarjuk őket; biztosan költött 4 pár.

Hogy a Kisbalaton nagyszerű madáréletét annak minél csekélyebb háborgatásával figyelhessük, a Madártani Intézet a mocsár kellős közepén megfigyelő tornyot építtetett, ahonnan az egész terület jól szemmel tartható.